

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra pedagogiky

**INSTITUCIONÁLNÍ ZABEZPEČENÍ VOLNÉHO ČASU DĚTÍ A
MLÁDEŽE VE VYBRANÝCH ZEMÍCH EU
INSTITUCIONAL SECURITY OF CHILDREN AND YOUTHS FREE
TIME IN SELECTED EU COUNTRIES**

Bakalářská práce

LENKA JEDKOVÁ

Vychovatelství

Kombinované studium

Vedoucí práce: PaedDr. Zdeňka Hanková

PRAHA 2012

Institucionální zabezpečení volného času dětí a mládeže ve vybraných zemích EU

Úvod.....	1
1 Volný čas	2
1.1 Institucionální zabezpečení volného času dětí a mládeže v České republice.....	7
1.2 Finanční zajištění institucionálního zabezpečení volného času v ČR.....	12
2 Institucionální zabezpečení volného času ve vybraných zemích Evropské unie.....	14
2.1 Slovenská republika	14
2.2 Spolková republika Německo	16
2.3 Francouzská republika.....	18
3 Institute volného času jako subjekty sociální prevence.....	21
3.1 Shrnutí institucionálního zabezpečení volného času ve vybraných zemích EU.....	23
4 Společenské a sociální postavení mladé generace na počátku 21. století	24
4.1 Postavení mladé generace v České republice	28
4.2 Postavení mladé generace ve Slovenské republice	33
4.3 Postavení mladé generace v Německu	36
4.4 Postavení mladé generace ve Francii	37
4.5 Mladá evropská generace - shrnutí	38
5 Dům dětí a mládeže Praha 4 – Hobby centrum 4	39
5.1 Doporučené návrhy pro HC 4.....	41
6 Všeobecná inspirace.....	43
Závěr	44
Použitá literatura a prameny.....	47

Úvod

V současnosti tvoří z celkové populace evropských zemí téměř pětinu děti a mládež. Dnešní mladí lidé se potýkají s mnoha problémy. Je pro ně velmi těžké orientovat se v rychle rozvíjející se společnosti, najít si tu správnou formu životního stylu, vytvořit si kvalitní hodnotový systém. Svou vlastní identitu si každý jedinec vytváří sám. Nelze opomenout vliv společnosti. Je na ní, aby pomohla mladým lidem získat kvalitní postoje, cíle životní cesty. Toto pravidlo je platné v každé skupině, komunitě, zemi nebo státu.

Je třeba věnovat pozornost jak jejich povinnému vzdělání, tak také trávení jejich volného času, jeho náplni a kvalitě.

V Evropě je trávení volného času podporováno již v 19. století. Specifické společenské podmínky v jednotlivých zemích daly základ vzniku různých forem volnočasových zařízení, jak je můžeme sledovat dodnes v různých společenských systémech.

V své práci se zaměřuji především na problematiku související se zařízeními pro volný čas dětí a mládeže, způsobem zabezpečení volného času v České republice, Slovenské republice, Spolkové republice Německo a ve Francouzské republice. Tyto země jsem měla možnost v rámci svého povolání, pedagog volného času, navštívit.

Organizaci volného času dětí a mládeže v České republice popisují na konkrétním příkladu volnočasového zařízení DDM Praha 4 – Hobby centrum 4, druhého největšího centra volného času v České republice, jež svou strukturou a náplní práce odpovídá běžnému městskému typu těchto zařízení v České republice.

Hlavním cílem bakalářské práce je porovnat postavení mládeže v daných evropských zemích, podmínky pro jejich rozvoj, možnosti a strukturu a využívání jejich volného času. Dané poznatky využívám k námětům na změny či zlepšení činností center volného času v České republice.

1 Volný čas

„Volný čas je částí lidského života mimo čas pracovní (návštěva školy a pracovní proces) a tzv. čas vázaný, který zahrnuje biofyzilogické potřeby člověka (spánek, jídlo, osobní hygienu), chod rodiny, provoz domácnosti, péči o děti, dojíždění za prací a další nutné mimopracovní povinnosti.“ Hájek a kol. (2008, str. 10)

Pedagogika volného času jako pedagogická disciplína se zaměřuje na využití volného času. Tato vědní disciplína v posledních letech nabyla na velkém významu. *„Pedagogika volného času se totiž zabývá neobyčejně významnou součástí života dětí a mládeže – stručně řečeno tím, co dělají, když nejsou ve škole. Protože je známo, že tento mimoškolní čas lze vyplnit odlišnými způsoby – od přípravy na školu, kulturních nebo sportovních aktivit až po kriminální činnost – má pedagogika volného času vysokou společenskou důležitost a nároky na její vědecké základy vzrůstají.“* Průcha (2006, str. 92) Pedagogika volného času (výchova mimo vyučování) je tedy vědní obor zabývající se teoretickými a praktickými aspekty výchovy ve volném čase. Předmět disciplíny je ale širší a dá se charakterizovat několika způsoby. Může se jednat o obsah, formu a prostředky vzdělávacích aktivit, zkvalitnění individuálního a společensky prospěšného trávení volného času a to hlavně u dětí a mládeže. Dále se jedná o činnosti školských a jiných zařízení zabezpečující edukaci ve volném čase. Současná mládeže se stává teorií a výzkumem toho, jak tráví volný čas v dnešních podmínkách.

Volný čas má i preventivní funkci. V současné společnosti a hlavně ve vyspělých zemích stále vzrůstá nežádoucí chování mládeže. Je v zájmu společnosti, respektive státu, ovlivňovat trávení volného času mladých lidí směrem k pozitivním hodnotám.

O volném čase dětí a mládeže se často hovoří jako o rizikovém faktoru. Ve stávající společnosti se projevuje relativní narůstání volného času. Do základní společenské jednotky - rodiny – se však promítá jeho nedostatek. Vytrácejí se společná setkání a společné činnosti. Kvalita a intenzita osobních prožitků je nahrazována kvantitou a pasivitou. Ve svém volném čase jsou děti a mládež často odděleny od světa svých rodičů a to dává prostor pro rozšíření některých negativních jevů. Pedagogika volného času nejen popisuje samotné trávení tohoto času, ale snaží se jej hlavně

ovlivňovat. Volný čas musí být pro jedince hlavně prospěšný. Hlavní je pocit uspokojení a seberealizace. V tomto faktu se skrývá preventivní funkce pedagogiky.

Ke správnému pochopení pojmu pedagogika volného času je nutné vysvětlit některé další pojmy. Následující část kapitoly shrnuje poznatky z přednášek pedagogiky volného času přednášené na Univerzitě Karlově v Praze PhDr. Jiřinou Pávkovou (2010). Velmi důležitá je definice času. Čas může mít několik stránek: čas života, čas komunikace, čas prezentace světa a čas ve vědeckém poznání. Čas je základní dimenzí. V jeho průběhu se člověk setká s negativními i příznivými vlivy a podmínkami. V lidském životě je velmi důležitý volný čas. **Čas lze rozdělit na čas povinný, polovolný a volný.** Čas povinný obsahuje například čas věnovaný práci, péči o domácnost, biologickým potřebám jedince (spánek), čas volný zahrnuje čas svobodné volby činností (zájmy, zábavy, odpočinku). Aktivitu uskutečňované na pomezí těchto dvou časů, ty které přinášejí radost a současně užitek (například kutilství, zahradničení) řadíme pod pojem čas polovolný.

Volný čas dětí a mládeže je **ovlivňován mnoha faktory**. Mezi ně řadíme náplň volného času, množství a vhodnost podnětů, prostředí, ve kterém je volný čas naplňován, školní a mimoškolní povinnosti jedince, jeho schopnosti, možnosti využití jeho schopností, vliv ostatních účastníků (výchovných pracovníků, rodiny, vrstevníků), aktivitu samotného jedince, jeho hodnotovou orientaci, zhodnocení volného času (tedy to, co nám poskytl).

Obsah volného času je naplňován různě a odpovídá věkovým a individuálním potřebám. Rozlišujeme volný čas dětí a mládeže, dospělých a seniorů. **Volný čas dětí a mládeže** má svá specifika a od volného času dospělých se liší obsahem, rozsahem, mírou samostatnosti a závislosti, nutností pedagogického působení.

V této souvislosti se dá specifikovat vztah mezi volným časem a výchovou třemi způsoby. Vychováváme proto, aby děti a mládež uměly volný čas využít – **výchova pro volný čas**. Metody a formy práce, instituce a aktivity využívané jako prostředky výchovy označujeme jako **výchovu volným časem**. Specifické podmínky výchovy zahrnuje pojem **výchova ve volném čase**, tedy výchovné působení v období lidského života, kdy jedinec relativně sám rozhoduje o jeho náplni (bez rozlišení věku).

Způsob trávení volného času může mít charakter receptivní (pasivní přijímání zábavy často zprostředkované masmédií) nebo aktivní (přímá osobní tvořivá účast, která zintenzivňuje prožitky). Problematiku volného času je tedy nutné pojímat ve dvou rovinách - nejen jako bezprostřední naplňování volného času, ale i jako výchovu k účelnému využívání volného času, která má jedince vybavit dostatečnou mírou poznatků a dovedností, jak najít a specifikovat své zájmy a tyto pak naplňovat a nacházet v nich uspokojení.

Pedagogické výchovné působení ve volném čase využívá různé **metody** práce, tedy způsob nebo cestu, která vede ke stanovenému cíli. Jsou to metody slovní (rozhovor, přednáška, výklad), metody názorné (pozorování, předvádění), metody praktických činností (dítě se samo podílí na dané aktivitě). Často se navzájem prolínají.

Činnosti a aktivity zaměřené na volný čas (= volnočasové aktivity) jsou založeny na zájmu jedince. Termín **zájem** vyjadřuje relativně stálé zaměření člověka, osobnosti. Předmětům zájmu nebo činnosti přikládá jedinec zvláštní hodnotu, která ho nutí jej aktivně používat. Toto využití mu přináší kladné citové naladění a uspokojení. Zájmy aktivují osobnost k činnosti zaměřené na uspokojení předmětu zájmu – mají těsnou souvislost se schopnostmi a vlohami jedince. Tento jedinec rozvíjí zejména ty zájmy, v nichž je úspěšný.

Zájmy lze členit podle intenzity (povrchní, hluboké), délky trvání (krátkodobé, dočasné, dlouhodobé), podle společenských norem (žádoucí, nežádoucí), podle zaměřenosti (jednostranné, mnohostranné).

Zájmové činnosti příznivě ovlivňují efektivitu vzdělávání a výchovy. Jsou významnými činiteli společenského i individuálního rozvoje. Jsou tedy silným socializačním prostředkem. Všechny typy zájmových činností odreagovávají od pocitů negativních a umožňují prožívat kladné city. Dovolují poznávat vlastní možnosti na základě svobodné volby zvolit si druh zájmu. Zájmové činnosti podněcují, podporují a rozvíjí samostatnost, tvořivost a zdravou společenskou aktivitu. Plní tedy funkci výchovnou a vzdělávací. Zájmové činnosti jsou děleny do zájmových oblastí, některé zájmové činnosti nelze jednoznačně zařadit. Pokud čas dítěte není naplňován aktivitami a to hlavně žádoucími, má dítě (ale i dospělý jedinec) sklon k destrukci, agresi a

k podobným sociálně negativním činnostem. Velmi často je aktivní činnost nahrazena virtuální realitou a jedinec nemusí pociťovat pocit uspokojení a štěstí.

Zájmová činnost je obsahem nabídky školských zařízení a dalších subjektů, které naplňují volný čas dětí a mládeže. Zařízení vytvářejí podmínky pro činnost individuální či skupinovou. Organizační **formy** zájmových činností vyplývají z charakteru subjektů a jejich poslání, v nichž jsou realizovány. Tyto formy se dělí podle různých hledisek. Podle stupně organizovanosti se dělí na **organizované** pod vedením pedagoga (kroužky, soubory, oddíly, kluby) nebo **neorganizované** – spontánní (volně přístupná sportoviště, herny) bez vedení pedagoga. Zařízení v tomto případě nabízí pouze podmínky pro neformální trávení volného času. Využití nabídky spontánních činností nemůže být chápáno z hlediska návštěvníka, ale z hlediska zařízení. Tuto formu lze označit jako nízkoprahovou průběžnou aktivitu pro neorganizované účastníky.

Podmínkou aktivit v zájmových oblastech a činnostech je vyvolat nebo zvýšit zájem jedinců. Je nutné uspokojit specifickou **potřebu**. Za základní znak potřeby se považuje nedostatek. Z hlediska zájmů se může jednat o potřebu pohybu, poznávání, sebevyjádření a komunikace. Dalším znakem potřeby může být přesycení. Jedinec má snahu uvést svůj stav do rovnováhy a to tedy i zájmovými aktivitami. K nabízeným aktivitám, ale i k celému okolí zaujímá **postoj**, který vyplývá z jeho potřeb. Postoje jsou motivací, která se uplatňuje jako činitel regulující vztah, ale i chování k činnostem, situacím a objektům. Pedagog svým působením má vyvolat v dětech potřeby. Má tedy motivovat k větší snaze něco se naučit, dokázat, vědět.

Motivace má ukázat i cestu, jak své potřeby uspokojit. Úspěšnost motivace je dána důležitostí, kterou činnosti jedinec přisoudí. Je ale také velmi ovlivněna očekáváním úspěchu a oceněním. Pokud dítě v určité činnosti uspěje, má tendenci tuto činnost opakovat. Motivací může také být úspěch blízkého okolí. Neuspěje-li, přenáší většinou svůj zájem jinam. Motivace tedy aktivizuje, to znamená, že musí být přiměřená. Dále reguluje, tedy určuje, co se má dítě naučit, zvládnout, dělat, jak postupovat. V neposlední řadě posiluje žádoucí chování a jeho směr. Úkolem pedagoga či vedoucího je udržovat motivaci na odpovídající úrovni. Motivace má vést k vytyčenému cíli.

Prostřednictvím volnočasových aktivit jsou posilovány a rozvíjeny určité **kompetence**. Do rozvíjených kompetencí jsou slučovány jednotlivé vzdělávací cíle. Obecným cílem výchovy je naučit jedince hospodařit s volným časem a hlavně ho rozumně využívat. Mezi základní kompetence patří kompetence k učení. Zde se jedinec učí být kreativní, s chutí pracovat a vždy práci dodělat. Velmi důležitá je kompetence k řešení problémů. Jedinec si všímá dění kolem své osoby, snaží se problémy aktivně řešit. Uvědomuje si svou vlastní hodnotu a to jak při individuálních problémech, tak při řešení ve skupině. Při vyskytnutí se konfliktu ve společnosti je schopen uvědomit si zodpovědnost za celou skupinu. Pro rozvoj řeči i mimoslovní komunikaci je velmi prospěšná kompetence komunikativní. Jedinec umí vyjádřit svůj názor, komunikuje bez ostychu, zároveň dokáže vyslechnout názory ostatních. V rámci společnosti má velkou váhu sociální a personální kompetence. V dnešní společnosti je nutné mít schopnost organizovat nebo plánovat konání kolem sebe. Velmi důležité je umět řídit a hodnotit své chování a chování skupiny. V rámci volného času se jedinec učí účelně využívat svého času, orientuje se v jeho využití. Zároveň však kompetence k trávení volného času učí odmítnout nevhodné nabídky pro jeho využití. Poslední kompetence se nazývá občanskou. Jedinec si uvědomuje svá práva a práva druhých. Měl by vnímat nespravedlivost a agresivitu vůči ostatním ve společnosti, měl by se umět bránit šikaně. Tato poslední kompetence je velmi důležitá v rámci společenského chování a zásad demokracie. Pochopení a uplatňování zásad právního státu, demokracie, základních lidských práva a svobod je základem společnosti.

Zainteresovanost státu na oblasti volného času dětí a mládeže je zřejmá. Proto stát podporuje smysluplné využívání volného času jak prostřednictvím dotací volnočasovým subjektům, tak institucionalizováním péče o volný čas dětí a mládeže zřizováním zařízení určených speciálně pro tuto oblast. Nabídka pro volný čas dětí a mládeže by měla tvořit funkční systém bez preferování institucí, organizací či majetkoprávních vztahů. Na nabídce by se měli podílet všichni partneři na základě dohod a smluv s využitím zdrojů: státních, obecních, z plateb účastníků i příspěvků sponzorů, využíváním zdrojů materiálních, prostorových i personálních.

V rámci preventivní funkce pedagogiky se objevil pojem animace. V současné době se tento pojem společně s pojmem animátor stále více vyskytují v ČR. Pojem

animátor vychází z latinského slova **anima** (=duše) a označuje toho, kdo oživuje, podněcuje, aktivizuje animaci, pracuje metodou animace (= vše se děje jakoby samo). Také to může být ten, který motivuje aktivity zevnitř skupiny. Sloveso animovat znamená oduševňovat, motivovat. Jeho výklad není jednotný a jeho použití vychází zejména ze společenských zvyklostí dané země. U nás je využíváno jak ve smyslu odborné práce s dětmi, tak také jako pojem ve smyslu poskytnutí služby – například hlídání dětí. **Animace** jako odborná práce s dětmi je nedirektivní a akční metoda práce založená na otevřenosti, dobrovolnosti, zachovávající prostor pro iniciativu vychovávaných. Nabízené činnosti svou atraktivností převyšují přitažlivost protispolečenského chování. Tato forma práce umožňuje jedinci objevovat sama sebe, podílet se na společné realizaci cílů, pomáhá mu najít svou vlastní identitu, současně s tím i místo ve společnosti, podporuje vytváření podmínek pro zlepšení prožívání vztahů s ostatními a komunikace.

1.1 Institucionální zabezpečení volného času dětí a mládeže v České republice

Subjektů, zabývajících se naplňováním volného času dětí a mládeže (dále jen volného času), je značný počet. Některé z nich se touto oblastí zabývají jen okrajově, některé cíleně, některé jsou založeny na komerční bázi, některé jsou vedeny snahou po naplnění humanistických či charitativních cílů. Jejich spektrum je co do obsahu a cílů tak široké a pestré, že celkové zmapování a klasifikace je téměř neuskutečnitelné.

Pomineme-li komerční využití oblasti volného času, můžeme subjekty zabývajících se volným časem dětí a mládeže rozčlenit na státní a nestátní.

Nestátními subjekty jsou myšleny organizace a zařízení, které si podle svého zaměření kladou různé cíle vzdělávacího, výchovného nebo rekreačního zařízení. Zpravidla se jedná o dobrovolná sdružení občanů - **občanská sdružení**, založená na základě zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů. Jsou právnickými osobami a do jejich postavení a činnosti mohou státní orgány zasahovat jen v mezích zákona. Pro bližší rozlišení občanských sdružení působících v této oblasti je členíme na občanská sdružení dětí a mládeže, jejichž členskou základnu tvoří ze 70 % samotné děti a mládež, a občanská sdružení pracující s dětmi a mládeží, ve kterých děti a mládež tvoří většinu členské základny.

Zařízení pro volný čas dětí a mládeže mohou zřizovat i **obecně prospěšné společnosti**, zakládané jako právnické osoby dle zákona 231/2010 Sb., o obecně prospěšných společnostech a o změně a doplnění některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Specifické místo na tomto poli má také činnost **církví** a náboženských společenství.

U nestátních subjektů je specifikem především užší obsahová zacílenost na jednu oblast volnočasových aktivit (jednotlivé druhy sportů, výtvarné činnosti, turistika atp.) a dále personální zajištění především z řad dobrovolníků, zpravidla bez pedagogické kvalifikace.

Státními subjekty jsou myšleny organizace a zařízení, jejichž zřizovatelem je stát, popř. obec či jiný orgán státní samosprávy. Jsou to především tzv. **školská zařízení pro zájmové vzdělávání** (střediska volného času – domy dětí a mládeže, stanice zájmových činností, školní družiny a školní kluby, domovy mládeže) a pak také zařízení preventivněvýchovné péče, tzv. školská zařízení pro ústavní výchovu (dětské domovy, diagnostické ústavy a speciální výchovná zařízení – dětský domov se školou, výchovné ústavy).

V ČR vzrostla nabídka soukromých volnočasových zařízení. Počet státních zařízení stagnuje a je téměř na stejné úrovni. To se dá vysvětlit nepříznivým hospodářským vývojem, který není v současnosti schopen výraznějšího navýšení prostředků do rozvoje této společenské oblasti.

Významné místo mezi subjekty zabývajícími se volným časem mladé generace zauímají **střediska volného času** (dále jen SVC), která jsou nejvýznamnějším nositelem úkolu zajištění podmínek pro účelné trávení volného času dětí a mládeže ve sféře škol a školských zařízení.

Na rozdíl od ostatních školských zařízení jsou jediným subjektem, který je současně zaměřen jak na celou sféru zájmových oblastí, tak i na širokou základnu dětí a mládeže bez jakéhokoliv výběrového omezení.

SVC mohou být zřízena jako domy dětí a mládeže s širokou zájmovou působností, nebo jako stanice zájmové činnosti, které se specializují na konkrétní

zájmovou oblast. Jsou zřizovány na základě zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). Jejich posláním je naplňovat rekreační a výchovně vzdělávací funkci širokou škálou zájmových činností. Činnost středisek volného času se řídí vyhláškou MŠMT ČR č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání. Zřizovatelem SVC může být: obec, občanské sdružení, církev nebo i jiný subjekt (právnícká nebo fyzická osoba).

SVC plní funkci výchovně vzdělávací a rekreační, zabezpečují širokou škálu nabídky alternativních výchovně vzdělávacích aktivit, a to nejen pro děti a mládež, ale i pro jejich rodiče, případně i další zájemce. **Jako jediný typ školských zařízení pro výchovu mimo vyučování mají tuto činnost specifikovanu taxativně.** Střediska pracují celoročně, včetně sobot a nedělí. Jejich úloha spočívá v naplňování volného času dětí a mládeže, především však ve výchově k užitečnému trávení volného času. Slouží jako **otevřená zařízení**, která mohou být využívána potenciálními účastníky **bez omezení věku, obsahu, struktury a časového vymezení** dané činnosti.

SVC pracují i s ohroženými sociálními skupinami. Při zájmové činnosti lze také úspěšně provádět integraci handicapovaných dětí. **Usneseními vlády byla SVC zařazena mezi subjekty plnící úkoly v sociální prevenci a v protidrogové politice.** SVC se podílejí na prevenci všech forem sociálně patologických jevů. Svoji činností naplňují základní poslání primární prevence negativních jevů zaměřenou na celou populaci (děti, mládež, případně i dospělí), ale především na děti a mládež.

Dalším specifikem SVC se v posledním desetiletí stalo i organizování takových činností, které nevyžadují od účastníků pravidelnou docházku a mohou tak zachytit i skupiny dětí a mládeže dříve při volnočasové výchově opomíjené - tzv. neorganizované děti a mládež.

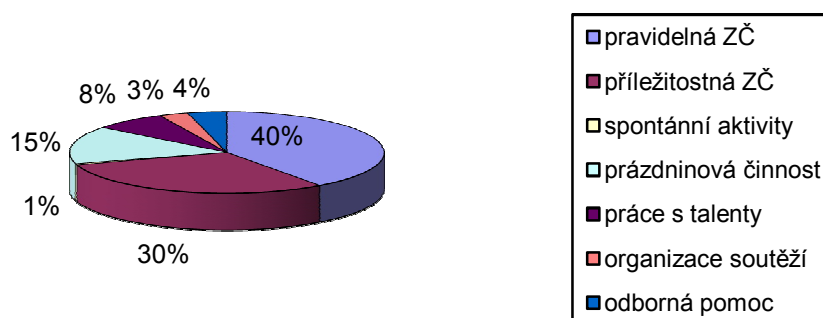
Podle místních podmínek a potřeb se SVC stávají jedním z center zájmových, vzdělávacích, kulturních, tělovýchovných, společenských a dalších aktivit určených dětem a mládeži. Některá zároveň slouží i jako **metodická centra** pro účelné organizování volného času mladé generace sloužící školám, školským zařízením i občanským sdružením a dalším nestátním subjektům.

Činnost SVČ vychází ze základních programových oblastí, proporcionálně i obsahově adaptovaných na konkrétní místní potřeby a zájmy, na prostorové, ekonomické a materiální možnosti jednotlivých SVČ. Základními formami činnosti jsou:

- **pravidelná zájmová činnost**, tvořící 20 – 60 % celkové činnosti SVČ, vyznačující se pravidelně se opakujícími schůzkami zájmových útvarů (kroužky, kluby, soubory, kursy apod.), zpravidla v intervalu 1x týdně v průběhu školního roku
- **příležitostná zájmová činnost**, tvořící 20 – 40 % celkové činnosti SVČ, představující příležitostné jednorázové nebo cyklické akce výchovně vzdělávacího, sportovního, kulturního, informativního či rekreačního charakteru (přehlídky, výstavy, výlety, exkurze, tematické dny, turnaje, příležitostné vzdělávací cykly apod.)
- **nabídka spontánních aktivit**, koncipovaná jako volně přístupná nabídka různých činností, která je využívána zájemci (příp. skupinami zájemců) individuálně a neorganizovaně, dle jejich aktuálního zájmu
- **táborová činnost**, tvořící 10 – 20 % celkové činnosti SVČ, představující činnost pro děti, mládež, případně jejich rodiče a další zájemce ve dnech školních prázdnin a školního volna, provozovanou buď v delších časových úsecích formou táborů, expedic, odborných soustředění nebo formou krátkodobých příležitostných akcí (výlety, poznávací zájezdy, akce sportovně-rekreačního charakteru)
- **individuální práce s talentovanou mládeží**, tvořící 5 – 10 % náplně činnosti, jde o činnost s talentovanými jedinci, např. vzdělávací akce, konzultace nad tematickými úkoly, odborná soustředění, poradenská činnost, případně speciální zájmové útvary pro talentované děti a mládež
- **organizace, případně garance ústředně vyhlašovaných soutěží a přehlídek**, jedná se o základní, okresní, příp. oblastní kola soutěží vyhlašovaných či spoluvyhlašovaných MŠMT, tento druh činnosti tvoří 1 – 5 % náplně činnosti SVČ

- **osvětová činnost**, tvořící 2 – 6 % náplně činnosti, zaměřená na oblast práce s dětmi a mládeží (semináře, školení, vzorové akce, metodické materiály, konzultace) pro další subjekty pracující s dětmi a mládeží ve volném čase.

Obrázek 1: Průměrné rozložení jednotlivých forem náplně činnosti SVČ

Zdroj dat: vlastní zpracování na základě dat NIDM (1998-2008)

Činnost v SVČ zajišťují a realizují profesionální pedagogičtí pracovníci, míra jejich přímé výchovné činnosti je stanovena zákonem č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, v rozsahu min. 6 hodin týdně. Tento rozsah je však ve valné většině nejen naplňován, ale ve většině případů překračován. Nezanedbatelným činitelem v zajištění činnosti SVČ jsou externí a dobrovolní spolupracovníci.

Charakter práce má nezanedbatelná specifika. Těžiště pracovní doby je v odpoledních a večerních hodinách a v nemalé míře o sobotách a nedělích. Různorodost činnosti klade zvýšené nároky na pracovníka, který je nejen pedagogem, ale i psychologem, organizátorem a manažerem, protože jeho práce nespočívá jen ve vlastní činnosti s dětmi a mládeží, ale i v mnohostranné interakci s četnými dalšími subjekty a partnery. Práce v SVČ vyžaduje vysoké osobní nasazení, invenci a kreativitu a široké spektrum znalostí a dovedností.

Tabulka 1: Vývoj kvantitativních údajů SVČ v České republice (2000,2010)

	Počet SVČ	Počet zájmových útvarů	Celkem dětí a mládeže	Počet akcí	Počet účastníků	Celkem táborů	Celkem účastníků letních táborů
2000	289	17353	219194	41240	2719303	2969	92452
2010	301	21682	253232	50564	2834170	5535	136115
Nárůst v % zaokrouhleně	4	25	15,5	22,6	4,2	86,5	47,2

Zdroj dat: Statistické ročenky UIV v letech 2000 a 2010

Vzhledem k posunu ve sféře zájmů dětí a mládeže se SVČ musejí pružně přizpůsobovat jejich aktuálním potřebám. To vyžaduje i změny a úpravy v organizaci práce, formách a náplni činnosti. Je důležité, aby SVČ stále pružně reagovala na měnící se vývojové trendy ve společnosti i v mentalitě mladých lidí. Z uvedeného přehledu vyplývá, že SVČ dokáží reagovat na vzniklé potřeby. Během deseti let došlo k rozšíření nabídky zájmových útvarů o 25 %, navýšení počtu jejich účastníků o 15,5 %. Počet příležitostných akcí stoupl o cca 23 %, ovšem navýšení počtu účastníků těchto akcí bylo jen 4 %. Největšího nárůstu bylo zaznamenáno u nabídky táborů, kdy jejich počet vzrostl o více než 86 % a celkový počet účastníků téměř o 50 %. Tento nárůst lze ve spojitosti se vznikem, rozšiřováním a zkvalitňováním komerční nabídky považovat za velmi úspěšný. Důležitým momentem je snaha SVČ zachovat finanční dostupnost své nabídky i pro sociálně slabší rodiny.

1.2 Finanční zajištění institucionálního zabezpečení volného času v ČR

Základním zdrojem pro zabezpečení volného času v České republice (dále jen ČR) je **státní rozpočet**. Hlavním zdrojem příjmu státu jsou daně, ty tvoří až 95 % příjmů. Výdaje jsou tedy odvislé od reálných možností daňových příjmů a musí pokrýt výdaje povinné - mandatorní, tedy služby, které stát – veřejná správa – zajišťuje pro občany. Jde o kulturu, dopravu, školství, bezpečnost, soudnictví, obranu, důchodové zabezpečení a další nezbytně nutné služby zajišťující chod státu.

Základním rysem finančního zabezpečení by měla být jeho vícezdrojovost. Tedy využívání několika různých zdrojů financování souběžně. Úkolem státu je finančně zabezpečit chod subjektů zabývajících se volným časem dětí a mládeže. Finanční zabezpečení je poskytováno ve dvou základních formách:

- příspěvek od státu (je určen státním subjektům, stát je garantuje)
- granty, dotační programy ČR, EU (jsou určeny státním i nestátním neziskovým organizacím, stát je negarantuje)

Státní subjekty zřizované obcemi nebo jinými orgány samosprávy jsou příspěvkovými organizacemi, jejichž základní složku příjmu tvoří **státní příspěvek**. Kromě toho **kraje, obce** vypisují **granty a dotační programy** určené těmto zařízením. Účel jejich čerpání je různorodý a cílem jejich poskytování je, co nejvíce přizpůsobit poplatek za nabízenou službu finančním možnostem klientů, tedy nabídnout ji co nejširší skupině veřejnosti.

Kromě státních grantů mohou organizace využívat krajské, městské granty v rámci svého regionu. Vstupem do EU 1. 5. 2004 se otevřela také možnost využívat Strukturální a jiné fondy EU. Dalším krytím nákladů jsou **vlastní zdroje**, tedy příjmy z hlavní činnosti. Ty představují především poplatky za zájmové útvary, akce, tábory atd.. Patří sem také příjmy za doplňkovou činnost (poskytování služeb navazujících na hlavní činnost příspěvkové organizace – může to být například poskytování ubytování školám a školským zařízením).

Zařízení mohou využívat také **cizí zdroje**. Mezi ně řadíme různé podnikatelské nebo individuální dary. Financování nestátních subjektů – nestátních neziskových organizací – má vícezdrojový charakter. Jeho zdroje lze rozdělit do dvou základních skupin:

- finance z veřejných zdrojů (systém veřejného financování), na kterém se podílí orgány státní správy. Jde o dotační státní programy přidělované v rámci rozpočtu (státní dotační politika),
- finance z neveřejných zdrojů, kam patří podnikatelské a individuální dárčovství, příjmy z vlastní činnosti, členské příspěvky, příjmy z vlastní hospodářské činnosti.

Zásady pro poskytování financí ze státního rozpočtu NNO jsou řízeny usnesením vlády ČR č. 114, který je v návaznosti na zákon č. 218/2000 Sb.

Je důležité, aby se vytvořila provázanost financování ze státní úrovně s ostatními systémy (zdroji) tak, aby vznikl stálý a kontrolovatelný systém schopný porovnávat účelnost vynaložených prostředků v návaznosti na účelnost poskytovaných služeb.

2 Institucionální zabezpečení volného času ve vybraných zemích Evropské unie

Evropa byla do devadesátých let 20. století rozdělena na základě Postupimské dohody z roku 1945, která vycházela z výsledku druhé světové války, na **východní a západní**. Západní Evropa navázala na předválečnou situaci ve svých zemích. Východní Evropa se dostala do područí Svazu sovětských socialistických republik.

V obou blocích bylo **různými způsoby koncipováno a vedeno školství** a současně s ním i volný čas dětí a mládeže. Můžeme tedy mluvit o dvou základních výchozích pozicích – tradicích. Země bývalého východního bloku navazovaly na mimoškolní výuku, která byla zaměřena na děti a mládež, neřešila sociální problémy, vyznačovala se neformální výchovou, pouze organizovanou činností, vytvářela samostatnou síť zařízení. Na rozdíl od zemí západní Evropy, kde volný čas byl veden pedagogickým směrem, který podporoval jak formální výchovu (řízenou, vedenou), tak také výchovu informální (není záměrná, přispívá k rozvoji dovedností, znalostí, získávání zkušeností).

2.1 Slovenská republika

Zařízení pro volný čas dětí a mládeže ve Slovenské republice (dále jen SR) vycházejí z velmi podobných podmínek jako u nás. V minulosti jsme společně tvořili jeden stát, tedy i školství a mimoškolní činnosti byly řízeny jednotně. Na tomto základu vytvořilo Slovensko současnou podobu svého systému řízení volného času.

Ve SR jsou volnočasové aktivity dětí a mládeže mimo jiné garantovány také státem. Jejich realizace probíhá v **Centrech volného času** (dále jen CVČ) a ve **střediscích zájmové činnosti, školních klubech**.

V SR pracuje přes 400 středisek zájmové činnosti a CVČ. CVČ jsou velmi podobná střediskům volného času v ČR. Jsou **zřizována podle zákona č. 245/2008 Z.z.** o výchově a vzdělávání (školský zákon) a o změně a doplnění některých zákonů.

CVČ mohou být zřízena orgány státní správy ve školství, církvemi, obcemi, fyzickými nebo právnickými osobami na základě vyhlášky č. 388/2007, kterou se mění a doplňuje vyhláška č. 291/1994 o centrech volného času, v pozdějším i další formy zabezpečování volného času dětí a mládeže jsou obdobné jako u nás. Patří mezi ně nestátní neziskové organizace a zařízení v soukromém sektoru.

Pravidelná zájmová **činnost** se zaměřuje zejména na oblast výuky jazyků, společenských věd, vědy a techniky, kultury a umění, tělovýchovy a sportu, který má největší podíl v zastoupení aktivit.

Velká část CVČ spolupracuje se základními a středními školami, školními kluby, místní samosprávou i občanskými sdruženími. Dále se spolupodílejí na postupových soutěžích, olympiádách.

Přehled vývoje zájmu o aktivity nabízené zařízeními pro volný čas (CVČ, střediska zájmové činnosti) je zřetelný z následující tabulky – porovnání počtu zařízení v SR ve školním roce 2003-2004 a 2010-2011.

Tabulka 2: Přehled vývoje zájmu v SR v letech 2003/2004 a 2010/2011

Školní rok	Počet zařízení				Zájmové útvary				Počet členů			
	ce	st	sou	ci	ce	st	sou	ci	ce	st	sou	ci
2003/04	155	147	1	7	5507	5287	69	151	72151	68426	1106	2619
2010/11	424	296	74	54	16523	11498	3203	1822	273724	164160	84612	24952
Nárůst [v %]	273				300				379,3			

Zdroj dat: vlastní zpracování na základě dat UIPS

Vysvětlivky ke zkratkám: ce=celkem, st=státní, sou=soukromé, ci=církevní

Je na první pohled viditelné, jak k velké změně v zájmu došlo mezi dětmi a mládeží v posledních letech. Vytvořené nabídky jsou adekvátní času (módním trendům), možnostem (prostorovým, finančním), obslužnosti (dopravní spojení) a zejména kvalitě. Došlo k obrovskému vzestupu zájmu o zájmovou činnost, v souvislosti

s tím se rozšířila nabídka organizovaných táborů a dalších činností nabízených organizacemi pro volný čas.

Problémy, které Slovensko mělo na začátku druhého tisíciletí, se jim podařilo vyřešit. Provedli přehodnocení forem propagace zájmových činností, vytvořili podmínky pro zájmovou činnost na základě skutečných potřeb dětí a mládeže v daném regionu, výrazně začali podporovat aktivity na integraci handicapované mládeže do společnosti, zaměřili se na spolupráci s dalšími subjekty nabízejícími volnočasové aktivity, zaměřili se na součinnost výchovného a vzdělávacího procesu, preferují komunikační výchovu.

2.2 Spolková republika Německo

Sjednocení Spolkové republiky Německo (dále jen Německo) otevřelo nové a rozmanité příležitosti pro mládež a mladé lidi. Revoluční změny provázející sjednocení značně ztížily, zejména mladým z východního Německa, jejich pozici ve společnosti, hledání jejich vlastního místa. Tito mladí lidé byli z dob totalitního režimu nepřipraveni na náhlé uvolnění výchovného procesu (v bývalé NDR byl obdobný systém jako v jiných socialistických zemích) a zpočátku měli problémy s pochopením různorodých vlivů doprovázející je v postupném vyrovnávání se i se změnou společenského klimatu. Pro dnešní mladou generaci jsou tyto podmínky již nastaveny stejně a navazují na tradice západní části země. Jednotlivé spolkové země věnují problematice volného času mnoho pozornosti.

Statutární (zákonné) služby vztahující se k dětem a mládeži jsou založeny na čtyřech úrovních:

- na úrovni státu
- na úrovni jednotlivých spolkových zemí
- na úrovni regionální/lokální
- na úrovni místní.

Poskytované služby pro děti a mládež jsou různorodé, zaměřují se jak na služby směřované ke všem dětem a mládeži, tak také na podporu zařízení, ubytoven pro mladé, na práce mladých, či na rodiče s dětmi v krizových situacích.

Základním rysem poskytovaných služeb jsou činnosti zákonných (statutárních) organizací a organizací dobrovolných (samosprávných), které jsou na jedné straně nezávislé, ale současně jsou veřejně podporovány obcemi.

Statutární organizace nabízejí služby vytvářením center volného času, nabízejí prostor, ve kterém se děti a mládež mohou rozvíjet. Zastupují zájmy mladých ve všech oblastech nezávisle na státu a společnosti.

Dobrovolné (samosprávné) organizace a instituce jsou zařízení spravovaná spolky (turistickými, sportovními nebo s jiným zájmovým charakterem), které pro svou činnost využívají vlastní místní zařízení nebo kluby mládeže. Nejčastějším zřizovatelem zařízení pro volný čas (v této dobrovolné, samosprávné oblasti) jsou v Německu církve.

Organizace mladých lidí jsou subjekty, které spojují děti, mládež a dospělé, podporují jejich práci a berou zodpovědnost za jejich činnost bez vlivu státu. Jsou částečně veřejně podporovány, jsou ale také závislí na neplacené (dobrovolné) práci jejich členů.

Nabídka volnočasových aktivit se vyznačuje otevřeností a přizpůsobivostí okamžitým daným podmínkám.

Jejich specifikem je to, že nejsou vázány na daný, pevný program, ale jejich obsah vzniká v průběhu vzájemné komunikace s mladými lidmi, mládež se podílí na tvorbě programu, činností, jednotlivých aktivit, na jejich přípravě a uskutečňování. Dospělí přebírají pouze úlohu poradního orgánu. Hlavním cílem je, co nejširše zapojit mladé lidi do přípravy programu s jeho realizací.

Široké spektrum jednotlivých typů zařízení se dělí do mnoha skupin (které se mohou u jednotlivých zařízení navzájem prolínat):

- zařízení typu klub, dům mládeže
- parky pro volný čas
- hřiště
- různá ubytovací zařízení
- zařízení místního, regionálního charakteru

Nejširší nabídku volnočasových aktivit dětem a mládeži nabízejí **střediska/domy volného času**, které poskytují různorodou nabídku aktivit či akcí pro děti a mládež od nabídky zájmových činností (výtvarné, pohybové, taneční, sportovní zájmové útvary), přes aktivity vzdělávací (kurzy, semináře, odborné dílny) a sociální (poradny, linky důvěry, pomoc nezaměstnané či drogově ohrožené mládeži, dětem z rodin přistěhovalců apod.), organizují také příležitostné akce např. kulturního charakteru (koncerty, diskotéky). Svým typem, vybavením, rozsahem zaměření činností, aktivit a cílové skupiny jsou nejbližší našim SVČ.

Dalším typem zařízení jsou například **zařízení denního typu** (školní družiny, kluby), dále **kluby, střediska mládeže**, sloužící klubové činnosti převážně místního charakteru. Činnost realizují samy nebo nabízejí své prostory organizacím dětí a mládeže.

Mezi další typy patří **střediska vzdělávání mládeže** zaměřující se především na školení a doškolování profesionálních i dobrovolných pracovníků s mládeží. Významnou úlohu mají také ubytovací zařízení, parky (např. oddechu, zážitků, sportu), hřiště (např. veřejná, dobrodružná).

Německo velmi významně podporuje mezinárodní spolupráci v oblasti volného času dětí a mládeže. Existuje celá řada evropských sítí center dětí a mládeže, jako například European Network of Youth Centres sdružující centra mládeže Dolního a Horního Porýní na německé straně s centry mládeže Francie.

2.3 Francouzská republika

Francouzská republika (dále jen Francie) má dlouholetou tradici demokratického života, školství a celé oblasti výchovy. Charakteristickým rysem je realizace programů ochrany a rozvoje vlastních tradic například podpora amatérské umělecké tvorby, hudební, filmové produkce aj. V rámci těchto programů je jejich nedílnou součástí mimo jiné péče o výchovu mladé generace, včetně náplně jejich volného času. Široká škála různých volnočasových zařízení navazuje na historickou uvolněnost a částečnou nekoordinovanost při jejich zřizování.

Struktura zařízení je velmi různorodá. Patří do ní místní zařízení, sportovní a kulturní zařízení, domy mládeže a kultury, zařízení letní činnosti a školní zařízení.

Místní zařízení jsou **místní centra animace**, jejich hlavním úkolem je získávat děti a mládež z nejbližšího okolí pro zejména kulturní a sportovní aktivity. Jde o nejrozšířenější typ zařízení, které mají podobný charakter činnosti jako naše střediska volného času. Realizují pravidelnou zájmovou činnost pro děti, mládež i dospělé, nabízí široké spektrum zájmových aktivit, příležitostné akce (výstavy, koncerty, sportovní turnaje či diskotéky), spontánní aktivity především ve volných dnech. Naprosto samozřejmou jsou nabídky otevřených hřišť, vzdělávací, poradenské, informační a letní prázdninové aktivity.

Jsou stejně jako u nás zřizována obcemi, většina má velmi dobré prostorové zázemí – taneční, sportovní, výstavní sály, odborné ateliéry – keramické, výtvarné, sochařské.

Pojem **animátor** označuje dobrovolného nebo placeného pracovníka, který obsahově plní funkci pedagoga, sociálního pracovníka, odborníka na některou činnost dané oblasti. Jeho úkolem je podněcovat, iniciovat, rozvíjet činnosti nebo mezilidské kontakty. Vznikl ve Francii a postupně se rozšířil do Německa a Velké Británie.

Obcemi jsou zřizována **Kulturní střediska obcí**, určená široké veřejnosti včetně seniorů a v náplni své činnosti vycházejí z místních kulturních podmínek. Svou činností směřují zejména na kulturní aktivity – knihovny, ateliéry, netradiční rukodělné dílny.

Nejčastějším typem se **spádovým dosahem** jsou **domy mládeže a kultury**, jejichž náplň je podobná náplni našich SVC. První vznikl v roce 1944 z podnětu hnutí mládeže, odborů a příslušníků protifašistického odboje. V současnosti tvoří podstatnou část sítě zařízení pro volný čas. Kromě nabízených aktivit, akcí zaměřených na zájmovou činnost, pomoc účelného využití volného času, nabízí také možnosti ubytování.

Zejména v městských čtvrtích jsou zřizovány **kluby mládeže**. Jejich zřizovateli jsou především církve a zájmové spolky. Svou náplní jsou obdobou našich stanic techniků, jsou zaměřeny na různé odbory vědy a techniky (fyziku, biologii, chemii, agronomii, elektroniku, robotiku, astronautiku apod.).

Významným článkem v organizaci volného času dětí a mládeže jsou **prázdninová střediska**, organizující jak letní tak i zimní pobyty. Na jejich zřízení se

podílejí obce, sociální služby, církve, dobrovolníci, organizace různého názorového a výchovného zaměření.

Kromě výše uvedených typů působí mezi dětmi a mládeží řada dalších **zařízení** – **unikátní**, jež mají přesně vymezenou oblast své působnosti. Například Mladá filharmonie, Národní divadlo dětí.

Francie klade velký důraz na vzdělávání a výchovu „dětí na ulici“. *„Ve francouzském systému volnočasových zařízení se jedná o tzv. sociální a socio-kulturní střediska. Pro obě dvě sdružení je společné, že zasahují ve čtvrtích pověstných vysokým počtem nezaměstnaného, pouze částečně gramotného přistěhovalého obyvatelstva a častou kriminalitou mládeže včetně distribuce/konzumace drog. Ráz čtvrtí tedy určuje charakter činnosti obou sdružení. Je to snaha oslovit rodiny s malými dětmi, integrovat děti přistěhovalců, pracovat s rizikovými skupinami mládeže, doučovat děti negramotných či francouzsky nehovořících rodičů, pracovat na tvorbě základních pracovních návyků a vytlačovat společnými aktivitami na volném prostranství typu „knihovna na ulici“ prodejce drog.“* Národní institut dětí a mládeže (2011, úvodní pasáž) Tato střediska jsou podporována městy a obcemi, které mají zájem na získávání nových dobrovolných animátorů, na mezinárodní spolupráci a školení animátorů, zajišťují sdružování středisek do větších asociací.

Francie se jako jedna z hlavních evropských zemí zaměřuje na volný čas dětí a mládeže v mezinárodním měřítku. Zajišťuje intenzivní mezinárodní spolupráci zařízení pro volný čas v rámci Evropské unie, často využívanou možností jsou mezinárodní výměnné pobyty. Do svých programů zahrnuje děti a mládež ze svých zámořských území a z dalších zemí třetího světa.

3 Instituce volného času jako subjekty sociální prevence

Sociální prevencí se rozumí aktivity ovlivňující proces socializace a integrace jedince. Důležitou součástí systému sociální prevence jsou volnočasové aktivity organizované školou, školskými zařízeními pro volný čas. V ČR se stát snaží ovlivňovat prevenci společensky negativních jevů – projevů rizikového chování dětí a mládeže za pomoci **minimálních preventivních programů** (dále jen MPP) uplatňovaných na školách a školských zařízeních, mezi které řadíme i SVČ.

Funkčnost preventivního systému je dána v první řadě funkčností systému komunikace v zařízeních v návaznosti na týmovou a systematickou spolupráci se specializovanými poradenskými pracovišti (PPP, SPC, SVP) a v další návaznosti na orgány státní správy.

MPP lze považovat za základní nástroj primární prevence ve školách a školských zařízeních. V ČR se začaly uplatňovat od roku 1996. Základní cíle strategie primární prevence jsou:

- aktivní poskytování informací v rámci vzdělávacího programu (téma zdraví, zdravý životní styl, projevy rizikového chování dětí ...)
- realizace programů „Škola podporující zdraví“ – programy vycházející z cílů dlouhodobého programu „Zdraví pro všechny v 21. století“
- nabídka smysluplně tráveného volného času (ve školách, mimoškolní činnost)
- programy zvyšování sociálních kompetencí (rozvoj sociálních dovedností s cílem co nejefektivněji se orientovat v sociálních vztazích, cítit zodpovědnost za své chování)
- posilování komunikačních dovedností (schopnost řešit problémy, konflikty, umět požádat o pomoc)
- poradenská činnost
- zkvalitnění koordinace jednotlivých preventivních aktivit v rámci mezirezortní spolupráce.

Těžiště preventivních činností SVČ je zaměřeno zejména na cílovou skupinu dětí a mládeže školního věku. Mezi ně patří také sociálně znevýhodněné děti (např. děti z menšinové populace, handicapované děti, ze sociálně znevýhodněného prostředí).

SVČ pracují s těmito skupinami a přiměřeně jejich schopnostem, dovednostem jim nabízejí účast na aktivitách, případně jsou schopni vytvářet aktivity zaměřené cíleně na danou skupinu (např. taneční, hudební kroužky pro děti rómské populace).

Řešení a zabezpečení prevence v ČR spadá částečně také do činností SVČ. Ty vycházejí z aktuální potřeby regionu a musí být současně podpořeny legislativně. Bohužel v ČR doposud není zcela zautomatizován postup při řešení problémů rizikového chování dětí a mládeže.

Situaci obdobnou naší nalézáme také na Slovensku, což je logické ke společné minulosti a vývoji od roku 1993.

Ve vyspělých evropských zemích, Německu a Francii, je činnost volnočasových zařízení obdobná činnosti našich zařízení. **Významným momentem je otevřenost zařízení** (volně přístupné do pozdních večerních hodin, realizace činností ve volných dnech, pozornost zaměřená na nespécifické skupiny). Pozornost věnovaná vybraným skupinám realizují jak státní (zřizovaná ministerstvy, obcemi), tak i nestátní (dobrovolná sdružení, církve, spolky) instituce a organizace. Vzhledem k dlouhému vývoj těchto demokracií je patrný určitý dlouholetý systematický přístup v obou oblastech (státních i nestátních). Potřeby pracovat s vybranou sociální skupinou mládeže vycházejí z místních podmínek a se souhlasem a určitou mírou koordinace (většinou i finanční podporou) obce. Nedochozí tak ke zbytečné duplicitě činností.

Pro Francii je specifická práce s dětmi a mládeží z imigrantských rodin, nezaměstnaných či negramotných rodičů na periferiích větších měst. Animátoři a volnočasový pedagogové se při „**práci na ulici**“ zabývají doučováním dětí, tvorbou základních pracovních návyků a svou činností se snaží vytlačit prodejce drog z ulic. V těchto oblastech, stejně jako na městských sídlištích, organizují sportovní, kulturní a zábavné aktivity pro děti a mládež bez povinnosti registrace přímo na ulici. Preventivní „práce na ulici“ je přirozeným doplňkem standardní činnosti volnočasových zařízení.

Francie a Německo dávají dobrý příklad pravidelně organizovaných kulturních, sportovních akcí a festivalů většinou pod záštitou měst, obce.

Evropská unie poskytuje rámec národním programům sociální prevence, podpory oblasti využití volného času dětí a mládeže.

Projekty na evropské úrovni jsou zaměřeny například na oblasti:

- podpora organizací působících v oblasti mládeže na evropské úrovni
- podpora Evropského fóra mládeže
- podpora inovace a kvality
- informační služby pro mladé lidi a pracovníky s mládeží
- partnerství
- navyšování přidané hodnoty programu.

3.1 Shrnutí institucionálního zabezpečení volného času ve vybraných zemích EU

Pro zjednodušení srovnání výše uvedených zemí jsem provedla krátké shrnutí základních informací:

- státní subjekty v **ČR** jsou zaměřeny na širokou sféru zájmových oblastí a širokou základnu zájemců bez výběrového omezení,
- volný čas dětí a mládeže je zabezpečován jak státními tak i nestátními subjekty,
- svými aktivitami plní funkci sociální a protidrogové prevence,
- současný stav systému zabezpečení volného času vychází ze situace a podmínek před rozdělením České republiky,
- ze situace a podmínek před rozdělením České republiky vychází také systém zabezpečení volného času na **Slovensku**,
- současný systém na Slovensku se přiblížil skutečným potřebám a požadavkům dětí a mládeže, rychleji reaguje na jejich změny,
- na Slovensku je nabízena širší škála aktivit, s tím souvisí vzestup zájmu o volnočasovou činnost,
- **Německo** vyřešilo po sjednocení problém vzniklý nepřipraveností mladé generace z východního bloku na uvolněný západní systém a sjednotilo podmínky pro mladé lidi,
- široká nabídka volnočasových aktivit je zabezpečována na úrovni státu, jednotlivých spolkových zemí, regionální a místní samosprávy,
- častým zřizovatelem volnočasových zařízení jsou v Německu církve,
- specifikem volnočasových aktivit je otevřenost, volnost programu, kdy pedagog plní zejména funkci rádce,

- mezinárodní působení volnočasových zařízení,
- ve **Francii** široká škála různých volnočasových zařízení s velkou různorodostí vyplývá z uvolněnosti a částečné nekoordinovanosti při jejich zřizování,
- charakteristickým rysem volnočasových aktivit je realizace programů ochrany a rozvoje vlastních tradic,
- populační různorodost, vysoký podíl imigrantů, problém s francouzsky nehovořící menšinou a negramotnými,
- velký důraz je kladen na výchovu a vzdělávání „dětí na ulici“, jsou preferovány komunikační formy práce,
- výrazná úloha dobrovolných animátorů,
- mezinárodní působení volnočasových zařízení.

4 Společenské a sociální postavení mladé generace na počátku 21. století

V Evropské unii žije téměř **75 miliónů mladých lidí** ve věku 15-25 let (v ČR tvoří mládež zhruba 26,5 % celkového počtu obyvatelstva České republiky, tj. **přibližně 2,8 milionu mladých lidí**).

K tomu, abychom získali představu o celkovém počtu mladých lidí ve vybraných zemích na začátku tohoto století, nám poslouží níže uvedená data v tabulce.

Tabulka 3: Žáci a studenti jako % z celkové populace ve vybraných zemích v letech 2001-2009

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
ČR	21,6	21,8	21,7	21,8	21,5	21,0	20,8	20,7	20,6
SR	23,6	23,4	23,4	23,4	23,3	22,9	22,7	22,3	21,7
Francie	23,4	23,2	23,2	23,1	23,9	23,6	23,4	23,2	23,0
Německo	20,6	20,5	20,4	20,4	20,2	20,4	20,3	20,0	20,0

Zdroj dat: Eurostat, Education and Training

V sledovaných zemích ČR, SR, Německu a Francii tvoří skupina žáků a studentů mezi 20-23 % celkové populace daných zemí. Tento poměr klesl od roku 2001 v průměru o 1 %.

Jaký bude předpokládaný vývoj zvýšení počtu žáků a studentů lze odvodit od porodnosti ve vybraných zemích.

Tabulka 4: Porodnost (živé dítě na jednu ženu)

Rok/Země	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
ČR	1,14	1,17	1,18	1,23	1,28	1,33	1,44	1,05	1,49
SR	1,20	1,19	1,20	1,24	1,25	1,24	1,25	1,32	1,41
Francie	1,90	1,88	1,89	1,92	1,94	2,00	1,98	2,01	2,00
Německo	1,35	1,34	1,34	1,36	1,34	1,33	1,37	1,38	1,36

Zdroj dat: Eurostat, Demographic changes

Porovnáme-li porodnost v daných zemích v letech 2001-2009, vidíme, že porodnost stoupla v průměru o 0,2 % oproti roku 2001. Lze tedy předpokládat zvýšení počtu žáků a studentů v nejbližších letech, tedy i nutnost zaměřit se na tuto věkovou kategorii, nejen v oblasti vzdělávání, ale i jejich dalšího rozvoje v rámci volného času.

V Evropě minuly časy, kdy hospodářský růst byl uznávanou hodnotou, kdy ve společnosti vládla teze, že blahobyť jde ruku v ruce s dobrým zdravím a pokrok je nezadržitelný. Dnešní Evropa je již dlouho konfrontována s nabouráváním těchto pseudo-jistot, s novou moderní a spotřební společností, přičemž mladí lidé tento střet pocítují velmi intenzivně.

Mládež již nezná dobu stabilních vzorů a homogenních hodnotových struktur. S rozpadem forem života průmyslové společnosti, tradičního socioekonomického prostředí a společných struktur nemá již mladý člověk šanci pohybovat se ve stabilním a jednotném sociálním koridoru. V současnosti taková „přímočará“ životní cesta pro mladého Evropana již neexistuje. Následkem technologického rozvoje, rostoucí mobility a pluralizace přijímaných forem životního stylu se téměř ve všech oblastech života otevírají nové možnosti, nové rozhodovací situace. Koridory osobního a životního rozvoje se stávají širšími a propustnějšími, neboť ztrácejí svou vnitřní jednotnost. Vznikají rozmanité společenské struktury, stejně jako nová povolání a pole působnosti pro mladého člověka.

Je vytýkáno mladým, že jsou výraznými podílníky na morální katastrofě současnosti, že společnosti škodí, neboť jsou "postiženi" konzumem, posedlí zábavou, odmítají se vázat v rodině, mají sklon k egoismu a k životu ve virtuální realitě, jsou násilní, nemají zájem o politické dění. Ve skutečnosti jsou mladí lidé vystaveni

působení moderní společnosti upadající morálky, zažívají z těchto důvodů silný tlak ve škole, hledají si brigády, aby mohli odolat každodenním konzumním tlakům, jsou výrazně obéznější, pohybově zakrnělí, osamoceni během nesčetných hodin strávených u televize a počítače. Trpí rozháranými rodinnými poměry a dalšími psychosociálními a ekonomickými nejistotami.

V posledních letech se prodloužila doba, během které mladí lidé získávají konkrétnější vizi o své pracovní perspektivě a životních preferencích.

Vztah mezi vzděláním a ekonomikou, chápání vzdělání jako výhodné investice, která má vysokou společenskou i individuální návratnost, vede k expanzi školství (v ČR a SR se ale podobné uvažování o ekonomické výhodnosti vzdělání dosud příliš neprosadilo). Vývoj v oblasti vzdělávání mládeže je charakterizován stálým systematickým rozšiřováním vzdělávacích příležitostí a prodlužováním délky vzdělávání.

Mladí lidé s vyšším a hodnotnějším vzděláním se přetahují o žádoucí pracovní místa na trhu práce, přičemž ti s nižším vzděláním zůstávají často bez šance. Jednotlivec je nucen více než kdykoli jindy sám pro sebe získávat vnitřní zdroje - znalost práce s počítačem, znalost cizích jazyků, technologie apod. Dosažený stupeň vzdělání silně ovlivňuje orientaci v profesionálním světě.

Kvalitní vzdělání, ochotu přestěhovat se, pokud to bude požadovat zaměstnání, solidní zaměstnání, které umožní mladým být samostatnými a nezávislými, to jsou hodnoty, které v souvislosti s dobrým zaměstnáním mladí Evropané vyznávají na předních místech. Zaměstnání chápou jako seberealizaci a také jako sebepotvrzení.

Celková úroveň zaměstnanosti v Evropě klesá. Převážnou část nezaměstnaných tvoří lidé s nízkou kvalifikací, omezení pracovní mobilitou a absolventi škol (včetně mladistvých po ukončení základní školy). Obtížnost umístování nejmladších osob je o to větší, že jsou pro zaměstnavatele málo efektivní. Navíc se jedná často o osoby nekvalifikované nebo s nízkou kvalifikací.

Ve struktuře nezaměstnaných bude nadále vzrůstat skupina osob se středním i odborným vzděláním, dále mladých lidí do 30 let, včetně absolventů škol a zdravotně postižených.

Mládež ve své většině patří ke zdravým, sebevědomým, zvědavým a dobrodružným lidem, kteří mají představu, že zvládnou praktický život, dokáží se přizpůsobit společensko-ekonomickým změnám. Věří, že se uplatní a budou postupovat v sociální hierarchii. V okruhu mladých lidí se však začínají objevovat i skupiny fyzicky a psychicky méně odolných jedinců, závislých na svém sociálním okolí, neprůbojných, hledících s nejistotou na svoji budoucnost. Nejistá budoucnost se týká i schopných i kvalifikovaných, kteří nechtějí přijít o profesi dnes nepotřebnou, za nějaký čas však možná opět žádanou. Jsou i skupiny, kterým je cizí konzumnost, které kladou důraz na aktivity spojené s vysokým sociálním zájmem, mladí se značnou dávkou schopnosti nezištného jednání ve prospěch druhých - altruismu.

Vzájemné propojení různých životních filosofí vytváří hodnotové klima, které v dnešní době inklinuje k vyšší spotřebě materiálních hodnot, spíše ke konzumnímu způsobu života.

Pro mladou generaci je dnes často problém odhadnout, kdy na sebe vzít ekonomickou a sociální zodpovědnost uzavřením sňatku a založením rodiny. Lze sledovat výrazný trend rozvolňování rodinných vztahů. Rodina je chápána mladými lidmi jako zdroj, který poskytuje jednotlivci oporu a ochranu před nevlídným působením společenských změn a všeobecnými životními nejistotami. Zajišťuje mladému člověku sociální bezpečí. Pokud už mladý člověk touží po rodině (orientace na rodinu je silnější u mladých dívek, absolventů středních škol a venkovské mládeže), tato potom není motivována materiálně, ale je determinována výhradně citovou náklonností a přáním získat v partnerství emocionální a sociální oporu.

Mládež očekává od "nové" Evropy, tzn. Evropské unie, mírovou stabilitu, cestu, jak vytvořit lepší a perspektivnější budoucnost pro ni, kvalitnější život ve většině zemí, zlepšení ekonomické situace v jednotlivých zemích, ale i pracovních i studijních příležitostí, zároveň se obává byrokracie a neprůhledného zbytečného mrhání penězi, korupce, státní chudoby v některých evropských zemích.

Současná Evropa má několik problémů. Jedním z nich je celkové stárnutí populace. Je to důsledek změn v sociálních podmínkách, rodinných vztazích, individuálních a kolektivních přístupech, situaci na trhu práce. V mnoha zemích Evropy

sledujeme v posledních letech významný vliv přistěhovalectví na změnu struktury populace, kultury a tím i na změny na trhu práce.

4.1 Postavení mladé generace v České republice

Mládež, tj. věková skupina lidí do 24 let, tvoří zhruba 26,5 % z celkového počtu obyvatelstva České republiky. Podle sčítání lidu z roku 2010 žije v ČR 10 532 779 obyvatel, z toho tedy **mladých lidí přibližně 2,8 milionu**.

Obecně se v ČR prodloužila doba, během které lidé získávají konkrétnější vizi o své pracovní perspektivě a životních preferencích. Degradace bytového fondu, komplikovanost trhu s byty spolu s růstem nákladů na bydlení a složitou a nákladnou možností získat úvěr či jiný zdroj financování způsobily, že pro většinu mladých lidí se získání vlastního bydlení stalo těžko řešitelným problémem.

Podobně jako v zemích EU lze i v ČR sledovat trend rozvolňování **rodinných vztahů**, narůstá počet dětí a mladých lidí žijících mimo tradiční rodinu. Současný vývoj nenaznačuje zlepšování podmínek pro naplňování žádoucích funkcí rodiny - mnohé mladé rodiny s dětmi jsou finančně závislé na pomoci svých rodičů, mnohé trpí bytovou nouzí, klesá porodnost. V posledním období dochází i k poklesu počtu sňatků (i když sňatečnost v ČR patří nadále k nejvyšší v Evropě).

Přes snahu státních orgánů o vytváření nástrojů na podporu bydlení mají vlastní byt po pěti letech manželství jen zhruba dvě třetiny mladých rodin, jedná se však především o byty získané po příbuzných a známých. Podle výzkumu Národního institutu dětí a mládeže (NIDM, 1998-2008) jen 22 % dotázaných ve věku 15-26 let bydlí samostatně, 45 % u rodičů, zbytek 33 % u prarodičů, v podnájmu, ubytovně apod.

Nedostatek finančně dostupných bytů brzdí i předpokládanou sociální mobilitu v souvislosti s nabízenými možnostmi na trhu práce, což ztěžuje postavení mladých lidí na trhu práce a způsobuje značné regionální difference míry nezaměstnanosti.

Neplnohodnotná nasycenost bytových potřeb prozatím nedává mladým lidem příliš optimistický pohled na dlouhodobou životní perspektivu a možnosti pro založení rodiny.

Vztah mezi **vzděláním** a ekonomikou, chápání vzdělání jako výhodné investice, která má vysokou společenskou i individuální návratnost, vedlo k expanzi školství v rozvinutých západních demokraciích. U nás se podobné uvažování o ekonomické výhodnosti vzdělání postupně začíná prosazovat.

Na rozdíl od zemí Evropské unie, kde byl vývoj charakterizován spíše systematickým rozšiřováním vzdělávacích příležitostí a prodlužováním délky vzdělávání, náš vzdělávací systém se dlouhodobě orientoval především na vzdělání pro nejširší vrstvy obyvatelstva s důrazem na silný středoškolský sektor a význam byl přikládán také kvantitativnímu rozvoji vysokého školství.

Vzdělávací systém doznal v posledních letech značných pozitivních změn, zejména co do rozmanitosti nabídky možností vzdělávání a větší orientace na individuální potřeby a zájmy žáků a studentů. Rozšířila se nabídka studia na středních školách, vyšších odborných školách a vysokých školách.

Na českých vysokých školách studuje okolo třetiny z populace příslušného věkového rozmezí mladých lidí, průměr ve vyspělejších zemích EU je však stále vyšší. Změnilo se i zastoupení jednotlivých studijních oborů, kdy výrazně narostly podíly humanitních a společenských věd, práva a ekonomie, a naopak klesl podíl technických oborů, zemědělství a lékařství.

Celková úroveň **zaměstnanosti** klesala do roku 1994 o více než 10 %. V letech 1994 až 1996 se však začala zvyšovat. Dle výzkumu (NIDM, 1998-2008) a *dat úřadů práce vyplývá, že v tomto období téměř polovina všech zaměstnaných změnila pracovní místo a obsah svého zaměstnání*. Tyto změny se odrazily i ve struktuře studijních oborů nabízených školskými zařízeními. Došlo k odklonu od výuky technických oborů a k urychlenému zaměření škol na obory tehdy požadované na trhu práce. V současné době přicházejí na trh práce absolventi se zaměřením na ekonomii, obchod a služby, eventuálně na humanitní obory, na management a podnikání. Trh práce je těmito profesemi při stávající hospodářské stagnaci však již nasycen a ti absolventi se stávají nezaměstnanými.

Dle ČSÚ (2012) se průměrná roční míra nezaměstnanosti pohybovala kolem 3 %. Převážnou část nezaměstnaných tvořili lidé s nízkou kvalifikací a omezenou

pracovní mobilitou. K výraznějšímu růstu míry nezaměstnanosti došlo až v posledních měsících roku 1997. Průměrná roční míra nezaměstnanosti dosáhla 4,3 %. V roce 1998 7,5 % a v roce 1999 8,3 %. V letech 2009 8 %, 2010 9,1 %.

Obtížnost umísťování nejmladších osob je o to větší, že jsou pro zaměstnavatele málo efektivní (nedostatek pracovních zkušeností, riziko odchodu na mateřskou dovolenou atd.). Navíc se jedná často o osoby nekvalifikované nebo s nízkou kvalifikací.

Ve struktuře nezaměstnaných bude nadále vzrůstat skupina osob se středním odborným vzděláním a vyučených, mladých lidí do 30 let, včetně absolventů škol a zdravotně postižených.

Většina mladých lidí v ČR přistupuje k politickému životu a angažovanosti – **participaci** - ve společenském životě měst a obcí s určitou zkušenostně podmíněnou nedůvěrou včetně názoru, že podobné aktivity mají za cíl hlavně sociální vzestup vybraných aktivistů. Je nutno předpokládat, že naše stávající mladá generace po krátkém náhledu na politickou scénu bude vyžadovat určité časové období, než k otázkám sociální participace zaujme adekvátní postoj odpovídající stavu společnosti.

Obecným problémem zůstává především prolomení negativních stereotypů. Konkrétní oblastí je široké spektrum činností sdružení dětí a mládeže odvíjející se od samosprávného principu – řízení vnitřního života sdružení, výchova a vzdělávání nových mládežnických leaderů, manažerů sdružení, hospodářská činnost sdružení. Zkušenosti ukazují, že úspěšné projekty v oblasti participace jsou orientovány na vytváření podmínek pro nejrozličnější kulturní a ekologické aktivity, klubové činnosti opírající se o vlastní hospodářské výsledky, společné podnikání a překonávání důsledků nezaměstnanosti i překonávání důsledků dalších handicapů (drogy, sociální integrace různých skupin mladých lidí apod.).

Zájem o politické problémy, nebo účast na řešení věcí veřejných rozhodně nestojí dosud v centru pozornosti mladých lidí v ČR. Participace mladých lidí v ČR je teprve ve stádiu zrodu.

Za významný **nástroj státního působení** na děti a mládež jsou považována **střediska volného času**, kterých je dnes v ČR 301. V obecném povědomí se prezentují

jako domy dětí a mládeže, případně stanice zájmových činností dětí a mládeže. Jsou to samostatné právní subjekty.

Stěžejní je jejich systematická, pravidelná práce s dětmi a mládeží ve stálých celoročně pracujících zájmových útvarech. Svoji pozornost dále soustřeďují především na realizaci akcí příležitostné zájmové činnosti, spontánní činnost, na práci s talentovanými dětmi a mládeží a v neposlední řadě na realizaci prázdninových aktivit.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen MŠMT) se stará i o komplexní problematiku tělovýchovy. O sportovně talentovanou mládež pečují občanská sdružení v tělovýchově i sportovní svazy. V této péči se pokračuje jak díky finančním dotacím státu, tak v mnoha sportovních odvětvích i na základě vlastních prostředků sportovních svazů, tělovýchovných jednot a sportovních klubů.

MŠMT podporuje a napomáhá v péči o děti a mládež i dalším subjektům. Jejich nejvýznamnějšími představiteli jsou občanská sdružení dětí a mládeže. Od roku 1991 každoročně vyhlašuje MŠMT „Programy podpory a ochrany dětí a mládeže“. Jeho cílem je finanční podpora organizačního a materiálního zajištění širokých a pestrých forem účelného využívání volného času zejména neorganizovaných dětí a mladých lidí. Nezanedbatelnou výhodou podpory těchto projektů je i to, že se z těchto prostředků postupně vytváří i široká materiálně technická základna – kluby a klubovny, tábornické základny, vybavení pro sportovní a zájmovou uměleckou činnost apod.

Současné **společenské prostředí** charakterizuje nárůst agresivity, zvýšená kriminalita, rozšířená nabídka a snadná dostupnost široké škály toxických látek na drogovém trhu. Pro děti a mladistvé je charakteristická skupinová trestná činnost (extremistické skupiny, sprejeři, vandalové a výtržníci apod.) i majetková trestná činnost často spojená s nákupem a konzumací drog. Zvyšuje se brutalita a intenzita útoků na osoby i majetek, zároveň se zvyšuje organizovanost páchání trestné činnosti. Nezanedbatelným jevem jsou i projevy šikany, týrání a zneužívání dětí a mladistvých. Přes některá opatření se nesnižuje závislost dětí a mládeže na hracích automatech.

Závažným problémem jsou i projevy politického extremismu s významnými rysy rasismu, šovinismu, xenofobie a antisemitismu. Výzkumy poukazují na existenci rasových předsudků u mládeže – zatím převážně vůči romskému etniku, ale narůstají

projevy xenofobie i vůči dalším marginálním skupinám, zvláště imigrantům z chudších států, kteří u nás žijí a pracují.

Kriminální aktivity mládeže jsou zaměřeny zejména na majetkovou kriminalitu, kde policisté nenacházejí odlišnosti ve srovnání s kriminalitou dospělých. Dlouhodobým trendem trestné činnosti mládeže je zvyšující se kvalifikovanost páčání prakticky všech druhů trestné činnosti. Vliv řady negativních jevů jako je disfunkční rodina, party vrstevníků, záškoláctví, požívání alkoholu a dalších návykových látek se obvykle kumuluje.

Trestná činnost páchaná mládeží v souvislosti s nealkoholovou toxikománií mění v průběhu posledních let svoji podobu negativním směrem. Opakovaně jsou evidovány případy distributorské činnosti již ve školských zařízeních 1. stupně a různých výchovných zařízeních pro děti a mládež.

V České republice lze pozorovat stálý vzestup drogové problematiky. Experimentování s drogou se u mladé generace stává módním a používání drog je pro ni znakem nekonformnosti a paradoxně i nezávislosti, užívání drog (zejména marihuany, hašiše, LSD, tripů a ecstasy) se tak stává z pohledu cílové populace vlastně normálním tj. legitimním jevem. Alarmující je nárůst užívání halucinogenů (LSD), neboť asi každý šestý experimentátor s halucinogeny či pervitinem přechází na pravidelné užívání těchto drog. Snižuje se věková hranice experimentujících osob a zvyšuje se počet osob, které od experimentu přecházejí k pravidelnému užívání drog.

V ČR je neužívanější drogou v dlouhodobém časovém horizontu alkohol, který je i drogou nejpřístupnější. K jejímu zneužívání přispívají tradiční společenské zvyklosti a tolerantní postoj společnosti.

U věkové kategorie dětí a mladistvých mezi čtrnácti a sedmnácti lety roste podíl uživatelů drog zhruba o 10 %. V 17 letech každý druhý mladistvý má za sebou experiment s drogou.

Obecně je mezi narkomany mládež vysoce zastoupena. Bohužel na základě průběžných dílčích sond se věk prvního kontaktu s drogou (nabídkou i experimentováním) neustále snižuje.

4.2 Postavení mladé generace ve Slovenské republice

Slovenská republika (dále jen SR) je země, jejíž dějiny byly dlouhou dobu svázány s našimi v jeden celek, slovenská mládež se svými podmínkami a mentalitou nejvíce blíží k české mládeži.

SR patří mezi **nejmladší země Evropy** délkou své vlastní existence, téměř třetinu (29,3 %) obyvatel Slovenska tvoří mladí lidé do 26 let, tj. cca 1,6 milionu. Potýká se s obdobnými problémy jako ČR, což plně platí i o oblasti života slovenské mládeže.

Nejzávažnějšími problémy jsou např. pokles porodnosti, sňatkovosti a růst rozvodovosti, dále pak růst nezaměstnanosti a pokles sociálně ekonomické úrovně především mladých rodin, nedostatečná saturace bytových potřeb, narůstání kriminality, zneužívání drog a dalších sociálně patologických jevů.

Podle demografických údajů (Štatistický úrad SR, 2012) se v průběhu devadesátých let početnost dětské populace (0-19 let) snížila o 14,4 %, což se projevilo i ve změnách její vnitřní struktury - nejpočetnější skupinou v rámci dětské populace se na počátku druhého tisíciletí stala skupina 15-19letých (29,5 %). Sociálně-ekonomická situace značné části rodin vykazuje relativně stálý pokles reálných příjmů a koncentraci většiny domácností v nižších, respektive průměrných pásmech příjmů. Nejčastějším typem rodinné domácnosti v SR je rodina se dvěma dětmi, přičemž až 70 % těchto rodin se pohybuje na dolní hranici průměrného reálného příjmu. V rodinách s více dětmi se reálná životní úroveň dále snižuje. Na druhou stranu je třeba říci, že se vytvořila i skupina rodin (cca 10 %), které nepocítují nedostatek financí.

Tak jako v ČR i na Slovensku už delší dobu přetrvává **trend neúplných rodin**, i když se proměnila jejich intenzita a charakter. K tradičním příčinám, jako je vyšší rozvodovost a nižší procento uzavírání sňatků, se přidává i častá či dlouhodobá absence jednoho z rodičů, daná buď pracovní vytížeností jednoho z nich (především u rodin podnikatelů), nebo naopak odchodem jednoho z rodičů za prací do vzdálenějšího místa řešící problém zaměstnání (zejména v okrajových oblastech severního a východního Slovenska, kde je nejvyšší míra nezaměstnanosti).

Stejně jako u nás i slovenská mládež pociťuje jako jeden z nejpalčivějších problémů, a to nejen při zakládání rodiny, řešení bytové otázky. I přes možnosti státní podpory na výstavbu nových domů a bytů pro mladé rodiny se projevuje (vzhledem k reálným příjmům) vysoká finanční náročnost, a tudíž i nedostupnost pro většinu mladé generace.

Vzdělávací systém SR je obdobný jako v ČR. I zde existuje síť předškolních zařízení, základních, středních škol (gymnázia, střední odborné školy a střední odborná učiliště) a vysokých škol. Z celkového počtu dětí a mládeže je jich v předškolních zařízeních 13,1 %, v základních školách 54,6 %, v denním studiu na středních školách 22,6 % a v denním studiu na vysokých školách 7,2 % (Iuventa, 2008). Vedle státních škol jsou zřízeny i školy nestátní (soukromé nebo církevní), jde převážně o školy střední (cca 70 středních škol) a 1 vysoká škola. Paralyzujícím bodem slovenského vzdělávacího systému je pomalé přizpůsobování se vzdělávání na středních školách aktuálním potřebám trhu práce, nekoordinovanost a nepropojenost struktury profesního vzdělávání s požadavky pracovního trhu.

Vývoj **nezaměstnanosti** je ovlivněn, jak už bylo řečeno, nedostatečnou vazbou mezi školským systémem a trhem práce. Absolventi škol často přicházejí na trh práce s kvalifikačním oborem, se kterým nemají šanci se v regionu uplatnit. Z celkového počtu evidovaných nezaměstnaných tvoří mladí lidé ve věku 15-19 let zhruba 45 %. Kromě strukturálního nesouladu mezi kvalifikační strukturou pracovní síly a reálnými potřebami trhu práce je další příčinou poměrně vysoké nezaměstnanosti mládeže i způsob chování na trhu práce, malá flexibilita k měnícím se potřebám, pasivita, nedostatečná pracovněprávní gramotnost.

Nejpočetnějšími národními **menšinami** ve Slovenské republice jsou Maďaři a Romové. Zatímco maďarská menšina má už dlouhodobě své politické zastoupení, vytvořený systém národnostního školství, Romskému etniku byl přiznán status národní menšiny až v roce 1991. V současnosti se počet Romů na Slovensku odhaduje přibližně na 440 tisíc (Štatistický úrad SR, 2012), z nichž okolo 80 % žije mimo městské aglomerace, obvykle v osadách a obcích. Vliv sociálně a kulturně zanedbaného prostředí osad a dalších lokalit se projevuje výrazným populačním vzestupem. Neexistuje systém národního vzdělávání, školy, kde by se romské děti mohly vzdělávat

v mateřském jazyce, ačkoli v praxi neprobíhá oddělování romských dětí od slovenských žáků, dochází k soustřeďování žáků v samostatných školách. Nepříznivé sociálně ekonomické podmínky této národnostní menšiny, deprivace, ztráta pozitivní hodnotové orientace i uvědomělé etnické identifikace Romů zůstává velkým problémem a nalezení jeho řešení bude velmi komplikované a dlouhodobé.

V oblasti občanské **participace** dětí a mládeže na společenském a politickém životě je třeba říci, že i ve Slovenské republice byla u mladých lidí na začátku století nízká organizovanost v dětských a mládežnických organizacích. Od roku 2000, kdy byla ministerstvem školství přijata koncepce podpory pravidelné a systematické práce s dětmi a mládeží v občanských sdruženích dětí a mládeže, se radikálně změnil přístup k dotování materiálně technických a prostorových podmínek aktivně a systematicky pracujících občanských sdružení. Přesto je nutno říci, že stav činnosti a aktivity občanských sdružení je velmi proměnlivý - sdružení mění svůj koncept, zanikají anebo vznikají nové programy a struktura mládežnického, respektive nevládního hnutí není ani zdaleka ukotvená a stabilní.

Co se týká práv dětí a mládeže, v právním systému Slovenské republiky nejsou základní práva dítěte samostatně stanoveny, konkretizace právní ochrany dětí se promítá do celého souboru právních předpisů. Teprve v roce 2000 byl zřízen Slovenský výbor pro práva dítěte, zvláštní orgán, který doposud na Slovensku chyběl. I přesto, že poznatky o lidských právech a právech dítěte jsou zařazeny do společenskovední části standardů základního vzdělávání, mládež i dospělí (rodiče i pracovníci s mládeží) jsou nedostatečně obeznámeni s principy a konkrétním obsahem Úmluvy o právech dítěte.

Jedním z práv dítěte je i **právo na volný čas** a jeho využívání. Jedním z nejdůležitějších životních hodnot mladého Slováka je právo na volný čas a jeho využívání. Struktura využívání volného času odpovídá obsahovému zaměření jedince. Část mládeže má pocit, že má dostatek volného času, u další skupiny se projevuje jeho nedostatek (například studující mladí aktivní sportovci, kteří si musí svůj volný čas organizovat tak, aby měli dostatek prostoru nejen na své povinnosti, ale i na záliby, přátele, relaxaci). Je také skupina mládeže s přebytkem volného času, u nichž se mohou postupně projevit tendence k negativnímu sociálnímu chování.

Celkově lze říci, že ve způsobu využívání volného času existuje mezi mladými lidmi Slovenské i České republiky a i ostatních evropských zemí výrazná shoda.

Výskyt **rizikových projevů chování** ve Slovenské republice rovněž kopíruje vývoj v českých zemích. Vzrostla kriminalita (podíl mládeže na objasněných trestných činech se dlouhodobě pohybuje nad 20 %), rozšířila se i šikana, vzrůstá počet experimentujících s návykovými látkami, přičemž se celkové zneužívání drog posouvá do nižších věkových kategorií, objevuje se i gamblerství. Nepříznivým jevem je rostoucí xenofobie a rasismus. Slovensko má systém institucionálního zajištění primární, sekundární i terciární prevence rizikových projevů chování. V jeho rámci působí na základních a středních školách koordinátoři prevence. V devadesátých letech se vytvořila ucelená síť center výchovné a psychologické prevence, léčebných a resocializačních zařízení.

V podstatě lze konstatovat, že využití volného času mladými lidmi v ČR a na Slovensku je v podstatě stejné.

4.3 Postavení mladé generace v Německu

Spolková republika Německo (FS-M, 2011) je zemí s 82 miliony obyvatel. Téměř 80 % z nich žije ve spolkových zemích bývalého západního bloku, 20 % obyvatel žije v zemích bývalého východního Německa. Co se týče národnostního složení, kromě německé většinové populace mají německou státní příslušnost také příslušníci několika autonomních národních menšin: Lužičtí Srbové (cca 60 tis. občanů), Dánové (cca 50 tis. občanů), Frízové (cca 50 tis. občanů) a Romové (cca 70 tis. občanů). Kromě toho žijí v Německu i cizinci, především Turci, Italové, Poláci, Řekové, Chorvaté, Rusové, Rakušani, Ukrajinci, Nizozemci, Portugalci, Španělé a další národnostní menšiny.

Německo (FS-M, 2011) má jednu z nejnižších porodností na světě 1,37 dítěte na ženu. Skupina dětí a mládeže do 24 let čítá v současnosti cca 22 milionů obyvatel Německé spolkové republiky, tzn. téměř 26,8 % populace. Velký význam v německé společnosti hraje církev. Nejvyšší zastoupení má římskokatolická obec, následována protestantskou církví. Na vlivu nabývá islám (přes 5 %).

Systém vzdělávání (FS-M, 2011) je obdobný jako v ostatních zemích střední Evropy. Je velmi dobře propracován a využívá zkušeností získaných během jeho dlouhodobého uplatňování ve vzdělávání. Orientace mladých lidí na získávání co nejlepšího vzdělání se projevuje i tady. Celkem je v Německu cca 370 vysokých škol, z toho 140 státních univerzit, jejichž zřizovatelem jsou spolkové země. Dále systém školství nabízí dalších 130 soukromých vysokých škol, z toho 10 univerzit a 12 teologických univerzit. Poplatky za studium jsou různé podle dané spolkové země, kde se nachází. Studenti mohou získat titul bakalář, master, státní zkoušku, diplom, magister, doktorát. Na vysokých školách studuje cca 2 miliony studentů.

Sociální program v Německu (FS-M, 2011) je velmi dobře propracován a průměrný mladý člověk nemá žádný větší problém se založením rodiny a zajištěním bydlení. Systém podpory a půjček lze zvládat v rámci běžného života. Tyto sociální podmínky jsou předpokladem pro zakládání a udržení stabilní úplné rodiny umožňující vzdělávání a harmonický rozvoj dětí a mládeže. Ve střednědobém pohledu vykazuje Německo postupný pokles kriminality. V roce 2009 bylo ohlášeno 6,1 milionu kriminálních případů, tedy 7,3 % v poměru k celkové populaci. V tomto procentu je stále významně zastoupena mládež a to především ze skupiny přistěhovalců ze zemí východní Evropy a blízkého východu.

4.4 Postavení mladé generace ve Francii

Francie (Zastupitelský úřad ČR, 2011) je zemí s celkovým počtem obyvatel 65 milionů, skupina dětí a mládeže tvoří z celkového počtu 30,9 % tj. cca 20 milionů. Francie se skládá z 27 regionů, které jsou dále děleny do 101 departementů.

Francie je etnicky nejrozmanitější zemí v Evropě, je jedním z významných představitelů multikulturního evropského státu. Významnou úlohu ve francouzské společnosti zastává církev (64 % římskokatolická, 4 % islám, 3 % protestantství, 1 % židovské náboženství, 23 % bez vyznání. Zastupitelský úřad ČR, 2011).

Systém francouzského vzdělávání (Zastupitelský úřad ČR, 2011) je vysoce centralizovaný, organizovaný a rozvětvený. Prvním předstupněm je nepovinná docházka do mateřských škol. Na ni navazuje povinná školní docházka na základní školy, po jejím ukončení mají děti možnost studovat souběžně nižší střední školy (na

závěr studia dostávají diplom) nebo lycea (ukončeny maturitou). Po absolvování lycea mohou nastoupit do systému vysokoškolského vzdělávání, který je ve Francii dvojího druhu: otevřený systém univerzit (pro širokou veřejnost) nebo systém výběrovým škol s omezenou kapacitou.

Kriminalita ve Francii (Zastupitelský úřad ČR, 2011) poklesla o 12 % v období 2001-2009. V roce 2009 bylo ohlášeno 3,5 milionu kriminálních případů, tedy 5,7 % v poměru k celkové populaci. S kriminalitou se často setkáváme ve čtvrtích se silnou přistěhovaleckou komunitou, v místech s vysokým procentem nezaměstnaných.

4.5 Mladá evropská generace - shrnutí

- Všeobecně lze konstatovat, že společenské podmínky současné mladé evropské generace vycházejí z hospodářské stability daného státu.
- Mladí lidé mají možnost svobodné volby, svobodného pohybu, současně jsou ovšem omezováni ekonomickými podmínkami.
- Úroveň a stupeň vzdělání se stalo pro jedince jedním z důležitých aspektů jejich rozvoje, začlenění do společnosti, realizace a dalším uplatnění v životě.
- Ve způsobu využívání volného času mezi mladými lidmi evropských zemí existuje podobnost.

5 Dům dětí a mládeže Praha 4 – Hobby centrum 4

Pracuji v organizaci **DDM Praha 4 - Hobby centrum 4** (dále jen **HC4**), který je typickým střediskem volného času pro děti a mládež. HC4 nabízí především pravidelnou zájmovou činnost (kluby, kroužky a kurzy) ve více než 180 zájmových útvarech, v nichž pracuje týdně více než 1700 dětí. Nejpočetnější skupinu tvoří žáci základních škol (6-15 let). Věková skupina 19-26 let využívá nabídku formou pravidelné činnosti nejméně (pouze 122 účastníků), a to především v oblasti tanečních aktivit a sportů. Proto se HC4 snaží na tuto věkovou skupinu soustředit více příležitostných aktivit. Ty realizuje nejen ve svém areálu a ve svých objektech, ale i po celé Praze a samozřejmě i mimo hlavní město. Tento směr se dá považovat za úspěšný, což dokazuje nárůst počtu účastníků těchto aktivit asi o 2000 oproti roku 2008.

Organizačně HC4 zabezpečuje obvodní a krajská kola zájmových a sportovních soutěží. V roce 2011 došlo k téměř dvojnásobnému navýšení organizovaných soutěží MŠMT. O prázdninách, ve volných dnech a víkendech během celého školního roku nabízí dětem a mládeži - tábory a výlety, nejen v Praze, v ČR, ale také v zahraničí. Vývoj nabízených aktivit a činností, zastoupení věkových skupin lze sledovat podle statistických ukazatelů. Pro porovnání jsem zvolila údaje v letech 2008-2011.

Tabulka 5: Aktivity a činnosti HC 4 v letech 2008-2011

Roky	Zájmové útvary	Počet účastníků	Tábory	Počet účastníků	Příležitostné akce	Počet účastníků	Soutěže MŠMT	Počet účastníků	Další činnosti - zájmové vzdělávání, počet účastníků
2007-2008	149	1639	29	889	194	7446	63	4050	14422
2008-2009	165	1477	43	1083	124	5108	65	3960	13418
2009-2010	189	1738	34	1292	142	9431	55	2430	13866
2010-2011	157	1731	38	1440	227	7601	101	4974	7650

Zdroj dat: Statistické výkazy HC 4 v jednotlivých letech

Za poslední tři roky došlo k mírnému navýšení nabídky zájmových útvarů, s tím také k navýšení počtu účastníků. Toto mírné „jen“ zvýšení je způsobeno zejména kapacitními možnostmi zařízení, využití jednotlivých učeben, tělocvičny a tanečních sálů.

K výraznější změně došlo v nabídce počtu příležitostných akcí, zejména určených pro skupinu středoškolské mládeže.

V návaznosti na rozšíření nabídky soutěží MŠMT, hlavně v oblasti sportu došlo v loňském roce ke zdvojnásobení naší činnosti v této oblasti.

Do roku 2010 nabízelo HC4 v rámci spontánních aktivit dva otevřené kluby pro děti a mládež. V rámci rekonstrukce byl jeden uzavřen. Měl velmi výrazný podíl na počtu účastníků dalšího zájmového vzdělávání, což je jasně zřetelné v porovnání dat mezi lety 2009-2010 a 2010-2011, kdy došlo ke snížení celkového počtu téměř o jednu polovinu.

Tabulka 6: Věkové kategorie účastníků zájmových útvarů HC4 v letech 2008-11

Roky	Děti	Žáci	Studenti	Ostatní
2007-2008	253	1043	87	256
2008-2009	216	919	128	214
2009-2010	521	856	128	233
2010-2011	481	901	122	227

Zdroj: statistické výkazy HC4 v jednotlivých letech

Porovnáním uvedených údajů vyplývá, že tzv. silné populační ročníky již navštěvují HC4 a je v jeho zájmu připravit podmínky pro to, aby atraktivní a kvalitní nabídka aktivit vytvořila základ pro stabilizaci účastnické základny i v dalších letech.

Navýšení počtu účastníků věkové kategorie děti je pro budoucnost HC4 velmi důležité. Podchycení zájmu dětí dává následnou dobrou výchozí pozici pro vytvoření zdrojové základny účastníků zájmových útvarů. Více jak polovinu tvoří věková kategorie žáci (6-15 let), skupina studentů (15-26 let) zůstává v posledních letech na stejné nízké úrovni.

Hodnotový systém mladé generace – studentů se mění s přechodem na vyšší stupeň vzdělání. Studenti ne zcela pozitivně obecně hodnotí svou účast v zájmových útvarech, u mladých dochází k odklonu od pravidelné činnosti, kterou nahrazují příležitostnými aktivitami.

Práce s předškolními dětmi nespadá do hlavního zorného pole, přesto není možné práci s touto věkovou kategorií banalizovat. To, jakým způsobem děti a jejich rodiče reagují na poskytované služby, je odrazem kvality práce HC4.

Z uvedené tabulky (Tab. 6) vyplývá, že rodiče i děti mají zájem o nabízené aktivity.

5.1 Doporučené návrhy pro HC 4

Srovnáním zkušeností v oblasti volného času v dalších evropských zemích, Slovenské republice, Francii a Německu je možno identifikovat oblasti chybějící v současné činnosti HC 4, **oblasti vyžadující změny či zlepšení:**

1. získávání dětí a mládeže pro činnost HC 4

Hobby centrum 4 by se mělo co nejvíce přiblížit svými činnostmi co nejširší skupině dětí a mládeže. Klást důraz na aktivity a zaměřené na skupinu dětí prvního stupně základních škol, formou nepravidelných příležitostných akcí je seznamovat s aktivitami nabízenými HC 4. Děti dostanou možnost se seznámit s nabídnutou činností a sami se následně mohou rozhodnout o tom, co je zajímavé. Tato obrácená cesta hledání zájmu je pro dítě přirozenější.

2. práce s neregistrovanými skupinami dětí a mládeže

V rámci činnosti zájmových útvarů organizovat otevřené akce pro neregistrované děti a mládež například otevřené dílny nebo sportovní utkání (malý fotbal, florbal, tenis ...) na otevřeném hřišti HC 4 s možností účasti neregistrované veřejnosti na základě předběžné propagace akce (letáky, www stránky, místní tisk). Držet krok s moderními trendy aktivního trávení volného.

3. mezinárodní spolupráce

Členství HC 4 v některé z mezinárodních asociací mládežnických center umožní svým klientům kontakty s jejich vrstevníky v zahraničí (za účelem dopisování – rozvoj komunikačních schopností, znalosti jazyka, výměna zkušeností a informací). Využíváním sociálních sítí se mohou zájmové skupiny prezentovat svým protějškům v zahraničí. V rámci asociace se HC 4 může intenzivně účastnit festivalů, výstav, soutěží na mezinárodní úrovni. HC 4 může poskytnout kontakty a základní rámec pro mezinárodní výměnu mládeže.

6 Všeobecná inspirace

Dle mého názoru a zkušeností získaných nejen při mezinárodním srovnání provedeném v této práci, předkládám pro inspiraci tato všeobecná doporučení. Pro zabezpečení volného času dětí a mládeže se jako inspirativní řešení jeví kombinace využití některých specifík sledovaných států:

- kombinovaná struktura zabezpečení volného času dětí a mládeže státními a nestátními subjekty využívaná v ČR, jejímž kladem je relativní stabilita;
- otevřenost aktivit a programu zařízení v Německu, kdy se mladý člověk stává spolutvůrcem činností;
- aktuálnost nabídky podle skutečných potřeb dětí a mládeže v závislosti na daném požadavku a čase na Slovensku, kde tento postoj vedl k výraznému navýšení zájmu;
- nabídka aktivit zaměřených na rozvoj tradic zejména ve Francii, které vedou k posílení občanského sebevědomí jedince;
- organizovat otevřené akce rozšířené i pro neregistrované děti a mládež (práce na ulici), motivace dětí a posílení prevence rizikového chování,
- rozšíření mezinárodní spolupráce.

Závěr

Děti a mládež tvořící v dnešní době v průměru pětinu evropské populace jsou v různých zemích Evropy shodně chápány jako budoucnost rozvinuté společnosti. Vzhledem k tomu, že právě oni na sebe v budoucnu převezmou odpovědnost za ekonomický a kulturní rozvoj světa, je třeba investovat do jejich vzdělávání, formální a neformální výchovy i v rámci jejich volného času.

Po srovnání způsobu a metod péče o děti a mladé lidi v České a Slovenské republice, jako evropských zemí bývalého východního bloku, a v Německu a Francii, jako rozvinutých západních evropských ekonomik, lze konstatovat, že dané země mají stejné cíle v oblasti rozvoje dětí a mládeže.

Česká republika a především Slovenská republika, země zatížené komunistickou historií, dosáhly v posledním desetiletí významných změn, dokázaly naplnit své vytyčené dlouhodobé cíle týkající se problému volného času dětí a mládeže. Dnes lze říci, že chápání významu výchovy dětí a mládeže a využívání jejich volného času, obsah a struktura jejich volnočasových aktivit, působení společnosti a struktura zabezpečení volného času v jednotlivých zemích jsou srovnatelné.

Rozdíly v obsahu volnočasových aktivit a struktuře a způsobu jejich zabezpečení souvisejí s místními podmínkami, populačními specifiky.

V oblastech s výraznou přistěhovaleckou populací, vysokým procentem nezaměstnaného nebo částečně nigramotného obyvatelstva či v oblastech s významně zastoupenými národnostními menšinami jsou preferovány formy informální výchovy dětí a mladých, práce na ulici. Cenné zkušenosti v této oblasti má například Francie, kde se s touto formou výchovy setkáváme především na periferiích velkých měst.

Ve městech a obcích je volný čas zabezpečen především centry dětí a mládeže, obsah organizovaných aktivit je přizpůsoben místním možnostem a tradicím.

Především větší města organizují četné otevřené víkendové kulturní a sportovní akce, soutěže nebo pravidelné festivaly.

Stále většího významu nabývá mezinárodní spolupráce v oblasti využití volného času dětí a mládeže v rámci sjednocené Evropy.

Vzájemné předávání zkušeností pracovníků zabývajících se volným časem probíhá formou mezinárodních setkání, výměnných pobytů.

Národní volnočasová zařízení uzavírají dohody o spolupráci s partnerskými centry v jiných zemích, sdružují se do oficiálních asociací. Tato forma práce dětí a mládeže jim umožňuje poznávání nových zemí, jejich kultur, jazyků a běžného života daných zemí. Možnosti takové mezinárodní spolupráce motivují děti a mládež zapojit se do aktivit nabízených těmito zařízeními.

Patrný rozdíl mezi Českou a Slovenskou republikou na jedné straně a Francií a Německem na straně druhé stále přetrvává v poměru mezi formální a neformální formou výchovy dětí a mládeže. Česká a Slovenská republika se zaměřují především na předmět konkrétní aktivity, na rozvíjení znalostí a schopností dítěte pro danou činnost. V západních Evropských ekonomikách se volnočasová zařízení zaměřují v rámci jednotlivých aktivit také na informální práci s dětmi a mladými. Hovoří s nimi o jejich běžných problémech, starostech, o situaci v rodině, škole, mezi kamarády, o jejich přáních a snech.

Tento přístup pomáhá dospělým lépe pochopit postoje a chování dětí a mladých. Na druhé straně pomáhá dětem a mladým naučit se zformulovat svůj problém, postoj či přání, zamýšlet se nad svou situací v širších souvislostech, formovat jejich osobnost. Pravidelná komunikace vytváří u dětí pocit důvěry k dospělým.

Toto je základní nástroj využitelný pro včasnou indikaci rizikového chování dětí a mládeže a první krok sociální prevence.

V České republice podobný přístup začíná nabývat na svém významu, je třeba na něm dále pracovat a zahrnout jej do běžných užívaných metod práce s dětmi a mládeží.

Organizace volného času dětí a mládeže v České republice je v bakalářské práci popsána na konkrétním příkladu volnočasového zařízení DDM Praha 4 – Hobby centrum 4. HC 4 je druhé největší centrum volného času v České republice, svou strukturou a náplní práce odpovídá běžnému městskému typu těchto zařízení v České republice.

Na základě zkušeností v oblasti volného času v dalších evropských zemích, Slovenské republice, Francii a Německu a jejich vzájemným srovnáním jsem vypracovala náměty na změny a zlepšení, které jsou bezpochyby uplatnitelné nejen v příkladu HC 4, ale také většiny volnočasových zařízení v České republice.

Prostor pro změny a zlepšení je patrný v náboru a motivaci dětí a mládeže pro organizované aktivity formou otevřené prezentace činností.

Důraz na neformální komunikaci s dětmi a mládeží v rámci běžných aktivit volnočasových zařízení, je rozhodně jednou z oblastí vyžadující naši pozornost. Tato změna nevyžaduje strukturální úpravy stávajících činností, nevyžaduje dodatečné finanční investice. Základem pro ni je změna přístupu pedagogů, lektorů či dobrovolníků, kteří se v současné době zaměřují především na předmět dané aktivity, konkrétní výsledky dětí pro danou činnost, a často zapomínají na běžnou komunikaci s dětmi, vzájemné porozumění a empatii.

Činnost HC 4 v rámci organizovaných akcí a aktivit je zaměřena na děti a mládež registrovanou organizací. Neregistrované děti často ze sociálně slabších rodin, nebo s pracovně vytíženými rodiči, nemají možnost účastnit se podobně organizovaných aktivit. Organizací svých činností mimo své prostory může HC 4 pozitivně působit i na tuto skupinu dětí a mládeže. Jedná například o otevřené dílny, sportovní aktivity s možnou účastí široké veřejnosti.

Domu dětí a mládeže Prahy 4 Hobby centru 4 byly předloženy vypracované náměty na změny a zlepšení. Dle vyjádření HC 4 jsou dané připomínky na místě, vedení organizace se bude dále danými návrhy zabývat.

Použitá literatura a prameny

1. FS-M .*Fakta o Německu*, [online], Dostupné z: URL: <<http://www.tatsachen-ueber-deutschland.de/cz>>, Frankfurt: 2011, Frankfurter Societäts-Medien GmbH, [citováno 7.prosinec 2011]
2. Hájek, B., Hofbauer, B., Pávková, J., *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. 1. vyd. Praha: Portál, s.r.o., 2008. ISBN978-80-7367-473-1
3. Národní institut dětí a mládeže . *Paříž ve třech: NIDM - SPDDM – CEMEA (Metodická cesta pracovníků SPDDM do Paříže)*, [online], Dostupné z: URL: <<http://www.nidm.cz/mezinarodni-spoluprace/projektova-cinnost/metodicka-cesta-pracovniku-spddm-do-parize/pariz-ve-trech-nidm-spddm-cemea>>, Národní institut dětí a mládeže, 2011, [citováno 12.listopad 2011]
4. Pávková, Jiřina, *Pedagogika volného času, (přednáška)*, Praha: Univerzita Karlova, 2010 - akademický rok 2010/2011
5. Průcha, Jan, *Přehled pedagogiky, Úvod do studia oboru 2., aktualizované vydání*. Praha: Portál, 2006. ISBN80-7178-944-5
6. Zastupitelský úřad ČR . *Francie*, [online], Dostupné z: URL: <<http://www.businessinfo.cz/cz/rubrika/francie/1000421>>, Paříž: 2011, Zastupitelský úřad ČR, 2011, [citováno 12.listopad 2011]

Zdroje dat

- I. ČSÚ . *Český statistický úřad - ČR od roku 1989 v číslech - Trh práce, Zaměstnanost a nezaměstnanost v České republice podle výsledků výběrového šetření pracovních sil (VŠPS)*, Praha: 2012
- II. Eurostat . *Education and Trainig: EU region, Regional indicators*
- III. Eurostat . *Demographic changes: Eurostat/tables on EU policy/demographic changes/total fertility rate*
- IV. Iuventa . *Výzkum 2008*, Slovenský inštitút mládeže, Bratislava: 2008
- V. UIV . *Statistické ročenky UIV, 2000 a 2010*, Ústav pro informace ve vzdělávání

- VI. Štatistický úrad SR, Demografická štatistika, Obyvateľstvo 2011, vydáno 16.03.2012
- VII. NIDM, *Výzkumy 1998-2008*, Praha: 2009 Národní institut dětí a mládeže
- VIII. UIPS: *Štatistická ročenka - Zariadenia na voľný čas a záujmovú činnosť*. Ústav informácií a prognóz školstva

Zákony a vyhlášky

- Zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů
- Zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla), v platném znění
- Zákon č. 231/2010 Sb., o obecně prospěšných společnostech a o změně a doplnění některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- (Slovensko) Zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov
- Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)
- Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- Vyhláška č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání

IX. Seznam zkratek

CVČ	Centrum volného času
ČR	Česká republika
EU	Evropská unie
Francie	Francouzská republika
HC 4	Dům dětí a mládeže Praha 4 Hobby centrum 4
LSD	halucinogen, polysyntetická droga Diethylamid kyseliny lysergové
MPP	minimální preventivní program
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
NDR	Německá demokratická republika
Německo	Spolková republika Německo
PPP	pedagogicko psychologická poradna
Sb.	sbírky
SPC	speciálně pedagogické centrum
SR	Slovenská republika
SVČ	středisko volného času
SVP	středisko výchovné péče